

Vlaams
Parlement

ingediend op **42** (2020-2021) – Nr. 3
8 februari 2021 (2020-2021)

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Kathleen Krekels, Jan Laeremans en Johan Danen

over het jaarverslag

van het Kinderrechtencommissariaat

2019-2020

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Karolien Grosemans.

Vaste leden:

Arnout Coel, Koen Daniëls, Karolien Grosemans, Kathleen Krekels, Annabel Tavernier;
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Sihame El Kaouakibi;
Johan Danen, Elisabeth Meuleman;
Hannelore Goeman.

Plaatsvervangers:

Marius Meremans, Axel Ronse, Nadia Sminate, Kris Van Dijck, Katja Verheyen;
Leo Pieters, Els Sterckx, Sam Van Rooy;
Katrien Schryvers, Brecht Warnez;
Els Ampe, Steven Coenegrachts;
Stijn Bex, Gustaaf Pelckmans;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Kim De Witte.

Documenten in het dossier:

- 42** (2020-2021) – Nr. 1: Jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat
- Nr. 2: Verslag

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Caroline Vrijens	4
1.	Algemeen.....	4
1.1.	Meldingen.....	4
1.2.	Corona	5
2.	Onderwijs	5
2.1.	Meldingen.....	5
2.2.	Corona zet het recht op onderwijs onder druk	5
2.3.	Conclusie.....	7
3.	Meldingen naast corona	8
3.1.	Toegang tot onderwijs vrijwaren.....	8
3.2.	Inclusie in de klas en op school	8
3.3.	Kwaliteitsdecreet en vervroeging leerplicht	9
3.4.	Welzijn van leerlingen	9
II.	Bespreking.....	10
1.	Tussenkomen van de leden.....	10
1.1.	Steve Vandenberghe.....	10
1.2.	Roosmarijn Beckers	10
1.3.	Jan Laeremans	11
1.4.	Koen Daniëls.....	11
1.5.	Jo Brouns	12
1.6.	Loes Vandromme.....	13
1.7.	Kathleen Krekels.....	14
1.8.	Jean-Jacques De Gucht.....	16
1.9.	Johan Danen	18
1.10.	Karolien Grosemans	18
2.	Antwoorden van het Kinderrechtencommissariaat	19
	Gebruikte afkortingen	27
	Aanvullende schriftelijke antwoorden van de kinderrechtencommissaris	29

Op 7 januari 2021 besprak de Commissie voor Onderwijs het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat 2019-2020 met Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris, Jean Pierre Verhaeghe, beleidsadviseur Onderwijs en Chris Vleugels, klachtenadviseur Onderwijs van het Kinderrechtencommissariaat.

De aanvullende schriftelijke antwoorden van de kinderrechtencommissaris zijn als bijlage bij dit verslag opgenomen.

(Deze commissievergadering werd als videoconferentie georganiseerd.)

I. Uiteenzetting door Caroline Vrijens

Het jaarverslag 2019-2020 kreeg de titel Laat kinderrechten nooit meer in lockdown gaan mee, licht *Caroline Vrijens* toe.

1. Algemeen

1.1. Meldingen

Het KRC ontving in 2019-2020 1128 meldingen, waarvan een groot deel betrekking had op corona. Corona heeft het recht op onderwijs op een ongeziene manier onder druk gezet, benadrukt de spreker.

Caroline Vrijens schetst dat het KRC-team bestaat uit twee deelteams. Het team van klachtenbehandelaars (ombudsmedewerkers) informeert melders en vraagstellers, adviseert en verwijst door. Het is ook mogelijk dat onderzoek wordt gevoerd vooraleer een advies wordt uitgebracht; daarnaast brengt dit team de partijen samen en bemiddelt. De Klachtenlijn is de ruggengraat van het werk. Het is ook de opdracht van het KRC om vanuit de Klachtenlijn de brug te maken naar het beleid. Als structurele knelpunten voor kinderen en jongeren worden vastgesteld en het beleid daarop een antwoord zou kunnen bieden, worden adviezen en beleidsaanbevelingen geformuleerd. Om die vertaalslag mogelijk te maken, wordt binnen het team gewerkt met tandems per thema: een klachtenbehandelaar en een beleidsadviseur.

Het grootste aantal meldingen (77 procent) komt van privépersonen. 22 procent komt van professionelen en 1 procent van overheden.

De privépersonen zijn in de eerste plaats ouders (68 procent), maar ook grootouders en familie van kinderen en jongeren. 10 procent van de meldingen door privépersonen gebeurt door de kinderen en jongeren zelf.

Van de meldingen door professionals komt het grootste deel (28 procent) uit het onderwijs en dan gaat het over schooldirecteurs, leerkrachten, CLB-medewerkers en leerlingenbegeleiders.

De meldingen gebeuren ongeveer voor de helft telefonisch en voor de andere helft online.

Al enkele jaren is onderwijs het grootste thema met zowat 350 meldingen over heel diverse aspecten. Op de tweede plaats komen de vragen over rechten binnen het gezin, waarbij heel dikwijls de problemen die kinderen en jongeren bij vechtscheidingen ervaren, aan bod komen. Op de derde plaats komt het thema hulp aan minderjarigen, met de jeugdhulpverlening en gezondheidszorg als belangrijkste onderdelen.

1.2. Corona

Uiteraard was corona het belangrijkste thema het afgelopen jaar en dat had ook een enorm grote impact op het werk van het Kinderrechtencommissariaat.

De eerste twee weken na de lockdown in maart vielen de klachten stil, maar begin april kwamen heel wat meldingen binnen over corona en het recht op onderwijs, recht op contact en spel, recht op hulp enzovoort. Grootouders misten hun kleinkinderen, ouders hadden het moeilijk met de combinatie van werken en zorgen voor de kinderen, maar ook leerkrachten, leerlingenbegeleiders, CLB-medewerkers, kinderartsen, psychologen en middenveldorganisaties namen contact op met het KRC.

Het was duidelijk dat de richtlijnen zelf niet genoeg rekening hielden met kinderen en jongeren en met hun rechten.

Vanaf mei 2020 kwamen ook de gewone meldingen weer op kruissnelheid.

2. Onderwijs

2.1. Meldingen

Van de 350 meldingen over onderwijs gingen er 51 over corona en onderwijs, 75 over sancties, 56 over een school vinden en ergeren, 54 over geweld (pesten tussen leerlingen en bejegening door leerkrachten), 32 over betwiste schoolresultaten, 28 over leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en 12 over leerlingenbegeleiding. De overige 42 meldingen over onderwijs gingen onder meer over schoolkosten, het schoolreglement, huiswerk, nieuwe media en voor- en naschoolse opvang.

2.2. Corona zet het recht op onderwijs onder druk

Scholen die volledig sloten, dat was nooit gezien, en voor veel jongeren uit het middelbaar onderwijs bleven ze dicht tot aan de zomervakantie.

Caroline Vrijens zoomt in op de signalen die het KRC ontving. Van ouders kwamen signalen over het gebrek aan sociaal contact en de druk op gezinnen door de sluiting van de scholen. Van professionals kwamen signalen over het niet bereiken van leerlingen en de bezorgdheid over leerachterstand, over het mentale welzijn van leerlingen, over de sluiting en de heropening en het welzijn van kinderen, over de mondkemperplicht op school enzovoort. Zeker uit het basisonderwijs kwamen veel berichten over de veiligheidsvoorschriften bij de heropening, die bij jongere kinderen angst kunnen veroorzaken.

Over de mondkemperplicht waren er soms heftige reacties, maar ze kwamen van alle kanten van het spectrum. Specifiek over de mondkemperplicht heeft het KRC altijd de experts en het kabinet gevolgd, want zij zijn het best geplaatst om te oordelen over de veiligheidsmaatregelen. Voor het KRC was het belangrijk dat de scholen terug konden opengaan en openblijven.

De klachten werden behandeld – soms kon het KRC niet veel doen aan bepaalde situaties – en er werd mee naar oplossingen gezocht. Klachten werden steeds gebundeld en als er structurele knelpunten waren, werden adviezen verstrekt aan het parlement, de ministers en overheden om het kinderrechtenspectief voorop te stellen. Het KRC nam ook deel aan de taskforce Kwetsbare Gezinnen onder leiding van het kabinet van minister Beke.

Meteen na het sluiten van de scholen heeft het KRC contact opgenomen met het kabinet van de minister van Onderwijs om te wijzen op de mogelijke dramatische gevolgen voor kinderen bij wie de situatie thuis heel moeilijk is en om erop te wijzen dat het dus belangrijk is om kwetsbare groepen uitdrukkelijk te vermelden als doelgroep van de noodopvang op school. Dat werd meteen ter harte genomen en het punt werd opgenomen in de richtlijnen voor de scholen. Caroline Vrijens geeft dit als voorbeeld van de manier waarop het KRC telkens probeert om de bezorgdheden vanuit kinderrechtensperspectief te delen met de personen die de beslissingen moesten nemen.

Er werd steeds gevraagd om voluit de kaart te trekken van gelijke onderwijskansen. Dat betekent samenwerking tussen scholen, brugfiguren en organisaties dichtbij kwetsbare gezinnen; OKAN-klassen dezelfde prioriteit geven als andere scharnierjaren en in deze uitzonderlijke omstandigheden definitieve uitsluitingen van leerlingen pas laten ingaan op 31 augustus 2020.

Daarnaast vroeg het KRC steeds aandacht voor de mentale veiligheid van de leerlingen die bang zijn voor een mogelijke besmetting van zichzelf en hun familie.

In mei 2020 organiseerde het Kinderrechtencommissariaat samen met het Kenniscentrum Kinderrechten en de Kinderrechtencoalitie een grote coronabevraging, waar 44.000 kinderen en jongeren aan deelnamen. Deze grote deelname was verrassend en ook het bewijs dat kinderen en jongeren veel te lang niet gehoord werden en er in de communicatie over de richtlijnen te weinig aandacht was voor de jeugd. Veel kinderen en jongeren gaven ook aan dat ze blij waren dat ze eindelijk eens hun gedacht konden zeggen over de situatie.

Het KRC heeft ook een bijdrage met aanbevelingen geleverd voor het onderdeel onderwijs van het relanceplan.

Het staat voor het KRC als een paal boven water dat vooral kwetsbare kinderen en jongeren getroffen zijn door de coronacrisis. Jongeren hadden meer last van stress, verveling en eenzaamheid en misten het meest de vrienden, de familie en de vrijetijdsactiviteiten. Sinds corona is er ook meer ruzie en geweld thuis. Een op de tien jongeren gaf aan af toe het slachtoffer te zijn van geweld. 70 procent van de jongeren en 80 procent van de kinderen wou liever naar school gaan. Dat toont aan dat digitaal contact absoluut niet volstaat. Een op de vijf kinderen onder de twaalf jaar had niemand om mee te spelen en veel kinderen kwamen bijna niet buiten. Heel wat kinderen en jongeren mochten niet meepraten over de regels. Al die gevolgen waren zwaarder voor kinderen en jongeren in een financieel moeilijke situatie, die niet thuis opgroeien of die geen eigen plek hebben, benadrukt de spreker.

Afstandleren is absoluut niet evident voor gezinnen die klein wonen. Lessen en huiswerk maken, zijn dan moeilijk en sommige gezinnen misten niet alleen het materiaal maar ook de kennis. Caroline Vrijens geeft het voorbeeld van een moeder die enkel een sterk verouderde pc had, waardoor haar drie kinderen op haar smartphone hun huiswerk moesten maken. Er is voor deze case een oplossing gevonden en de overheid en de scholen hebben volgens de spreker geprobeerd om via bruikleen en de inzameling van laptops oplossingen te zoeken voor het afstandsonderwijs.

De kinderrechtencommissaris vraagt zich af wat die gezinnen dan deden voor de coronacrisis, want toen verliep veel van het huiswerk ook al digitaal via allerlei platformen. Het is heel duidelijk geworden dat een groot deel van de kinderen en jongeren daar niet aan kon meedoen.

De bevraging toonde ook aan dat er meer stress was, vooral gerelateerd aan het schoolwerk (een op twee). Een op vier jongeren gaf aan dat het thuis te druk was

om schoolwerk te doen. De helft begrijpt het huiswerk niet altijd en een kwart kan niet altijd volgen met het schoolwerk. Ook hier was het weer moeilijker voor kinderen die in armoede opgroeien.

Voor heel wat kinderen en jongeren met een beperking en specifieke noden was afstandsonderwijs niet haalbaar, viel de ondersteuning weg, viel de structuur weg die ze zo nodig hebben en bijgevolg waren gezinnen met kinderen met een beperking overbelast. Bij de heropstart gingen scholen voor buitengewoon onderwijs vaker niet open of was het moeilijker voor deze kinderen in die vreemde context.

Het collectief leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs was een groot probleem in september 2020. Doordat kinderen uit het buitengewoon basisonderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs niet meer samen werden toegelaten op een bus, werden de ritten nog langer, met trajecten tot 5 uur per dag. Het KRC heeft dit aangeklaagd en kreeg ook enorm veel reacties op de Facebookpagina. In overleg met de kabinetten van de ministers van Onderwijs en Mobiliteit en De Lijn is wel een oplossing gezocht om de ritten minder lang te maken, maar in het algemeen blijft het leerlingenvervoer een heikel punt.

Begin 2021 zijn er nu opnieuw strenge richtlijnen die gezinnen isoleren en sociale contacten beperken. Het is onmogelijk om de toekomst te voorspellen, maar de spreker vraagt zich af wanneer jongeren opnieuw voltijds naar school zullen kunnen gaan. Het is belangrijk om jongeren perspectief te bieden. Gelukkig blijven de scholen open en werden lessen getrokken uit de eerste lockdown. Het KRC blijft bezorgd over de jongeren voor de volgende maanden, want de situatie weegt mentaal erg zwaar. Ze hebben wel schoolwerk, maar er zijn weinig leuke dingen.

Voor het onderwijs is volgens het KRC het grootste gevolg van de coronacrisis de vergroting van de ongelijkheid. Veel gezinnen zoeken op de privémarkt naar bijlessen en scholen doen veel inspanningen om bijlessen te geven, maar het baart de spreker zorgen dat de ongelijkheid nog zal vergroten als daar niet sterk op wordt ingezet.

De aanbevelingen van het KRC voor het onderdeel onderwijs gingen, samengevat, over de vraag om voor kinderen en jongeren goed te blijven screenen wat ze gemist hebben en wat hun achterstand is en hen op maat te begeleiden. Dat is niet evident voor scholen, maar wel heel belangrijk. Het afstandslernen verder verbeteren en goed evalueren, is ook belangrijk. Er moet ook voor gezorgd worden dat elk kind toegang heeft tot digitaal onderwijs.

2.3. Conclusie

Caroline Vrijens zegt dat het grote belang van de school voor de jeugd op meerdere vlakken duidelijk is gebleken uit de klachten, de meldingen en de coronabevraging. De school is zeker niet alleen een plaats waar kinderen en jongeren leren, maar waar ze sociaal contact hebben, zich kunnen ontspannen en enorm veel steun vinden als het thuis moeilijk wordt. Daarom pleitte het KRC er steeds voor om de scholen zo veel mogelijk open te houden, hopelijk binnenkort voor iedereen voltijds. De minister heeft ervoor gekozen om de scholen open te houden, ook in soms moeilijke omstandigheden, waarvoor het KRC dankbaar is.

Op school is er aandacht nodig voor de nood aan begeleiding van leerlingen met een achterstand en het evalueren van kinderen en jongeren. Het is een bijzonder jaar, dus hebben kinderen en jongeren maar ook leerkrachten tijd nodig om de achterstand in te halen. Het digitaal onderwijs kan misschien ook oplossingen bieden voor (uitzonderlijk) hoogbegaafde kinderen en jongeren. Zij hebben veel talenten, maar gaan vaak gebukt onder de situatie dat ze niet voldoende uitgedaagd worden en niet voldoende prikkels krijgen.

Aandacht voor het mentale welzijn van jongeren en rekening houden met de uitzonderlijke omstandigheden is volgens de spreker de belangrijkste conclusie.

3. Meldingen naast corona

Caroline Vrijens gaat vervolgens in op een aantal andere actuele thema's.

3.1. Toegang tot onderwijs vrijwaren

Voldoende schoolcapaciteit blijft een zorg, ook voor het buitengewoon onderwijs. Vooral in de steden staat de vrije schoolkeuze onder druk.

Over de nieuwe regelgeving die gemaakt wordt over het inschrijvingsrecht geeft het KRC graag een advies. Voor het buitengewoon onderwijs vraagt het KRC een aanmeldsysteem, met het oog op gelijke kansen voor jongeren met een beperking en de vrije schoolkeuze van de ouders. De inplanting van het buitengewoon onderwijs gebeurt bij voorkeur in een setting met gewoon onderwijs, wat de toegankelijkheid voor die kinderen en jongeren verhoogt en een stap in de richting van meer inclusie kan vormen. Het zou voor een deel ook het probleem van het leerlingenvervoer kunnen oplossen.

3.2. Inclusie in de klas en op school

Over dit belangrijke thema krijgt niet alleen het KRC meldingen, maar ook andere organisaties zoals Unia. Voor de ombudsmedewerkers van het KRC zijn deze meldingen echt een uitdaging. Soms komen ze terecht in situaties met een vertroebelde relatie, dikwijls door foute interpretaties en verkeerde verwachtingen. Als het KRC bemiddelt, worden dat dikwijls langdurige tussenkomen.

Ouders en leerlingen stuiten op drempels. Ondanks het feit dat er een wettelijk kader is, hebben ouders dikwijls het gevoel dat ze moeten vechten voor inclusie en afhankelijk zijn van de goodwill van scholen. Scholen vullen soms zelf de noden in, terwijl ouders als ervaringsdeskundigen hun kind het best kennen en zich soms niet gesteund voelen.

Ook de scholen ervaren drempels. Zij voelen zich soms onvoldoende gesteund door ouders of krijgen onvoldoende medewerking als ze een plan op tafel leggen. Het is dikwijls moeilijk om een evenwicht te vinden tussen de verschillende belangen en ook de ondersteuning kan nog beter.

Er is volgens het KRC nood aan een extern aanspreekpunt en een onafhankelijke bemiddelaar tussen de ouders en de school. Soms probeert het KRC die rol op te nemen, maar het is nodig dat een team of organisatie zich hierin kan specialiseren. Uit de meldingen blijkt dat ouders soms kijken naar het CLB, maar het is niet evident voor CLB's om die rol op te nemen en een duidelijke positie in te nemen.

De spreker wijst ook op het belang van complementaire wegen naar inclusie. De integratie van buitengewoon onderwijs in campussen gewoon onderwijs is volgens het KRC een te volgen spoor.

Het KRC wil graag ook mee advies geven over het Leersteundecreet. Om succes te boeken op het vlak van inclusie moet de leerling centraal staan. Er moet eerst gekeken worden naar wat een kind of jongere kan en niet naar de stoornis of beperking. Alle betrokken partijen (school, ouders, kind), maar ook externe psychologen of artsen moeten op gelijke voet kunnen meedenken en er is gelijkwaardigheid nodig in het overleg over inclusie. De afspraken moeten duidelijk zijn, met regelmatig overleg en ruimte om te luisteren naar de ervaringen, zodat het plan tijdig bijgestuurd kan worden.

Het is belangrijk om een evenwicht te zoeken tussen het draagvlak van de school en de leerkracht enerzijds en de noden van de leerling en het gezin anderzijds en te zoeken naar inspiratie binnen en buiten de school om een oplossing te vinden.

Inclusiebeleid moet een gedragen, geïntegreerd en gedeeld beleid zijn, stipt de spreker aan. Als dat het geval is in een school, zijn er veel randvoorwaarden aanwezig om de inclusie op een goede manier waar te maken.

3.3. Kwaliteitsdecreet en vervroeging leerplicht

Over de ontwikkeling van centrale toetsen is al veel inkt gevloeid. Het KRC gelooft in de mogelijkheden om de leerwinst meer meetbaar en objectiever te maken en zo verder in te zetten op onderwijskwaliteit. Maar er zijn voor het KRC wel een aantal belangrijke randvoorwaarden aan gekoppeld, die aan bod komen in het jaarverslag en het advies over de beleidsnota Onderwijs 2019-2024 (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 129/1).

De vervroeging van de leerplicht naar 5 jaar is vanuit kinderrechtenperspectief geen struikelblok. Het kan alleen verwarrend zijn dat het aantal dagen verplichte aanwezigheid (290 halve dagen voor vijfjarigen) anders ingevuld wordt naar gelang het gaat om: 1) het meetellen als regelmatige leerling en het vervullen van de leerplicht; 2) de overgang naar het eerste leerjaar; of 3) het krijgen van een schooltoeslag. Een uniforme invulling lijkt aanbevolen.

3.4. Welzijn van leerlingen

Het welzijn van leerlingen op school is fundamenteel om goed te kunnen leren.

Het collectief leerlingenvervoer maakt het soms moeilijk voor jongeren om zich goed te voelen, want ze zitten soms uren op de bus. Bij de proefprojecten voor het leerlingenvervoer is het verkorten van de reistijd een aspect, maar er moet volgens de spreker ook ingezet worden op het bevorderen van de zelfredzaamheid en er moet aandacht zijn voor het statuut van de chauffeurs en de begeleiders.

Er moet ook gekeken worden naar voor- en naschoolse opvang en naar het meer inclusief maken van de buitenschoolse opvang. Als de opvang buiten beschouwing wordt gelaten, zouden regelingen uitgewerkt kunnen worden die helemaal niet werkbaar zijn voor de gezinnen, maakt de spreker duidelijk. Er moet ook nagedacht worden over de inplanting van de scholen buitengewoon onderwijs.

Het KRC vraagt al jaren om meer in te zetten op de samenwerking tussen Onderwijs en Welzijn. Dan gaat het niet alleen over het verhogen van de onderwijskansen voor kinderen en jongeren met gedragsproblemen, maar ook over armoede, de legebroaddozenproblematiek, kinderen die geen schoolboeken kunnen kopen of geen laptop hebben. Het is heel belangrijk dat hiervoor stappen vooruit worden gezet.

Carloline Vrijens vraagt ook om het mandaat en de positie van de CLB's verder uit te klaren. Dat is niet evident, maar uit de klachten blijkt dat het nu niet altijd duidelijk is.

De oprichting van een kenniscentrum Pesten is ook een terugkerende vraag van het KRC. Uit de coronabevraging bleek dat de pestcijfers duidelijk gedaald waren, hoewel kinderen en jongeren enorm veel digitaal contact hadden. Er is verder wetenschappelijk onderzoek nodig om te achterhalen hoe dat komt. Een mogelijke hypothese van het KRC is dat de oorsprong van pesten zich echt bevindt op de plekken waar kinderen en jongeren elkaar ontmoeten: in de jeugdbeweging, bij hobby's maar ook in de klas.

De strijd tegen pesten moet worden opgevoerd, zodat kinderen zich goed voelen op school, kunnen leren en zich goed kunnen ontwikkelen. Een kenniscentrum is daartoe een belangrijk instrument, besluit Caroline Vrijens.

II. Bespreking

1. Tussenkomsten van de leden

1.1. Steve Vandenberghe

Steve Vandenberghe meent dat de scholen zo veel mogelijk opengehouden moeten worden, want vooral de kwetsbare kinderen zijn het slachtoffer van een schoolsluiting. Op de lange termijn moet zo veel mogelijk lestijd benut worden.

De spreker is tevreden dat Caroline Vrijens aanstipte dat de digitale kloof ook al bestond voor de coronacrisis, maar nu echt onder de aandacht is gekomen. Welke concrete lessen kunnen de Vlaamse Regering en de lokale besturen trekken uit de crisis?

De Vlaamse Regering heeft inspanningen geleverd om de digitale kloof voor een deel te dichten, maar ook lokale besturen hebben samen met de scholen veel inspanningen gedaan. Dat is nog niet voldoende, vandaar de vraag aan het KRC naar concrete tips om nog stappen vooruit te zetten.

Een tweede aandachtspunt van het lid is het evenwicht tussen gezondheid en welbevinden tijdens de coronacrisis. Er worden allerlei regels opgelegd over wat wel en niet mag en hoeveel personen aanwezig mogen zijn, bijvoorbeeld in een skatepark. In de praktijk is dat moeilijk te controleren, vandaar dat de spreker als burgemeester het lokale skatepark tijdelijk had gesloten. Hij moest daar snel op terugkomen, want het had een enorme impact op het welbevinden van de kinderen. Hoe ziet het KRC het evenwicht tussen gezondheid en welbevinden?

Steve Vandenberghe gaat vervolgens in op de rollen van de diverse besturen. Naast de federale en de Vlaamse overheid kunnen ook lokale besturen veel doen, in samenwerking met diverse actoren, voor het welbevinden van kinderen en jongeren. Heeft het KRC een aantal tools die in de gemeenten kunnen worden gebruikt, in samenwerking met de Vlaamse overheid?

De leerkrachten staan onder immense druk, stelt de spreker, maar zij hebben een belangrijke rol voor het welbevinden van de kinderen, want zij zijn vaak het eerste aanspreekpunt. Werd er volgens het KRC tijdens de crisis voldoende geluisterd naar de leerkrachten? Zij kunnen veel detecteren, waarop dan sneller ingespeeld kan worden. Volgens het lid is er op dat punt nog winst te boeken.

Ook de volgende maanden, ook als de moeilijkste periode voorbij is, zal nog sterk ingezet moeten worden op het opvangen van jongeren en kinderen. Men mag niet de fout maken om na corona gewoon over te gaan tot de orde van de dag. Begeleiding van de jongeren, zowel wat betreft welbevinden, stress en onzekerheid, maar ook om de leerachterstand weg te werken, zal nog lang nodig blijven.

1.2. Roosmarijn Beckers

Ook volgens *Roosmarijn Beckers* is iedereen ervan overtuigd dat de scholen zo veel mogelijk moeten openblijven.

Een deel van de leerlingen heeft nog steeds halftijds afstandsonderwijs. Ze onderschrijft de vraag om enig perspectief te krijgen. Zoals er normen zijn over

besmettingen en ziekenhuisopnames om versoepelingen mogelijk te maken, is er ook perspectief nodig voor leerlingen en leerkrachten om terug over te gaan naar voltijds onderwijs.

De nieuwe coronavariant zou besmettelijker zijn voor kinderen. Er gaan dan ook stemmen op om de mondkemperplicht te verruimen naar het vijfde en zesde leerjaar. Wat is het standpunt van het KRC?

Het lid staat daar eerder huiverachtig tegenover, want ook in het secundair onderwijs zijn er veel klachten. Als dat de prijs is om de scholen open te houden, kan het misschien overwogen worden.

Wat is de mening van de kinderrechtencommissaris over de verlenging van de krokusvakantie? Minister Ben Weyts wil de vakantie niet verlengen, maar er eventueel een week afstandsonderwijs aan koppelen. Ziet het KRC een mogelijke piste in het inkorten van de zomervakantie als compensatie voor de tijdens het schooljaar verloren lestijd?

1.3. Jan Laeremans

Het viel *Jan Laeremans* op dat in het jaarverslag staat dat biometrische gegevens niet gebruikt mogen worden voor betalingen, bijvoorbeeld om 's middags soep te kopen. Het lid meent dat er al scholen zijn die biometrische gegevens gebruiken om de aanwezigheden van leerlingen te registreren. Wat is de visie van de kinderrechtencommissaris op het gebruik van biometrische gegevens voor registratie en betalingen, en wat is desgevallend het verschil tussen beide?

1.4. Koen Daniëls

Koen Daniëls vindt de titel van het jaarverslag geweldig. Niet meer in lockdown gaan, is voor iedereen, maar zeker voor kinderen, heel belangrijk.

Het lid apprecieert ook het evenwicht in het jaarverslag van het KRC. Het KRC is er om de rechten van kinderen te bewaken, maar er is ook oog voor de scholen. Dat vergroot volgens hem het draagvlak om te willen zoeken naar oplossingen. Er wordt telkens ook gekeken naar de haalbaarheid voor scholen en leerkrachten, waardoor de impact groter is om zaken onder de aandacht te brengen, maar ook om op het terrein effectief zaken te veranderen.

Op de coronaenquête zijn gigantisch veel antwoorden gekomen. 85 procent van de kinderen zei liever terug naar school te gaan. Komen er nu nog klachten binnen over het afstandsonderwijs? Is er een stijging van stress en mentale problemen? Tijdens de eerste golf keek men uit naar de zomervakantie, maar nu hebben veel mensen het gevoel dat de crisis blijft duren. Zorgt dat voor een verschil in de klachten?

De hertelling van het eerste leerjaar A en B werd uiteindelijk geschrapt en in het jaarverslag staan daarover volgens de spreker een aantal terechte punten.

Koen Daniëls heeft een dubbel gevoel over een concrete casus in het jaarverslag over het leerlingendossier. Een leerling gaf aan dat ze bepaalde ondersteuning nodig had, maar vroeg tegelijkertijd aan de leerkrachten en de school om dat niet verder te vertellen. Als leerkrachten en scholen iets weten, maar gevraagd wordt om daar niets mee te doen, zou later wel eens de klacht kunnen komen dat ze te weinig rekening hebben gehouden met de aanwezige kennis. Welk advies geeft het KRC in dit kader?

De spreker hoort ook regelmatig dat dezelfde gegevens steeds opnieuw gegeneereerd moeten worden. Het automatisch doorgeven van gegevens, waardoor de leerling beter geholpen kan worden bij zijn leerrecht, staat op gespannen voet met de privacy. Wat is de visie van het KRC hierover?

Over seksueel grensoverschrijdend gedrag verwijst het KRC naar een stappenplan van Sensoa. Is het de mening dat dit beter in alle scholen zou worden toegepast?

De cijfers over pesten dalen wel, maar cyberpesten heeft een grotere impact op kinderen omdat het dag en nacht doorgaat, stelt de spreker. Is er volgens het KRC samenwerking met ouders mogelijk? Ouders voelen zich ook vaak onmachtig, vandaar de vraag of er samenwerking is met ouderkoepelverenigingen. Ouders begeleiden, ook langs de kant van de pester, is belangrijk. Bij pesten is het cruciaal dat kinderen het gevoel hebben dat ze er niet alleen voorstaan. Is de oproep van het KRC dat scholen en leerkrachten zich heel uitdrukkelijk achter het slachtoffer scharen en ook publiek zeggen wie in de fout is?

Het KRC omschrijft ook dat politierazzia's een heel grote impact hebben, maar de spreker stelt bij scholen ook een zekere onmacht vast. Als een probleem zo diep in een school geworteld is en de school wil daar iets aan doen, stelt ze zich ook kwetsbaar op. Wat beveelt het KRC aan? Razzia's staan volgens het jaarverslag haaks op een preventieve aanpak, maar in sommige scholen is de situatie ook ernstig.

De Klachtenlijn informeert ouders en leerlingen over de kaders rond evalueren en procedures om beslissingen aan te vechten, maar vraagt de ouders ook om realistisch te zijn. Dat is volgens de spreker belangrijk, want als een leerling niet werkt en daaropvolgend niet geslaagd is, is niet de school of de evaluatie het probleem. Appelleert het KRC soms ook aan de verantwoordelijkheid van de ouders, bijvoorbeeld om er bij afstandsonderwijs voor te zorgen dat hun kind een leerplaats heeft in huis? Er is in het onderwijs veel sprake van juridisering. Hoe kijkt het KRC naar deze problematiek?

Herexamens zijn niet afdwingbaar. Scholen geven soms in juni al een definitief attest, terwijl leerlingen en ouders soms van mening zijn dat de scholier het wel kan, maar zijn best niet heeft gedaan. Zouden herexamens volgens het KRC een afdwingbaar recht moeten zijn? Ziet men hierdoor kansen om meer leerlingen de inhoud te laten beheersen?

1.5. Jo Brouns

Jo Brouns gaat in op het aspect veiligheid en hoe een school daarmee omgaat. Dan gaat het over de relatie met de politie en andere diensten. Het lid heeft het gevoel dat een school dikwijls niet verder kan kijken dan de feiten en er onvoldoende in slaagt om een integrale aanpak te organiseren met alle diensten die belangrijk zijn inzake veiligheid. De drempel voor de scholen om naar de politie te stappen, wordt dan veel lager, wat belangrijk is om razzia's te vermijden en preventief te werken. De cijfers over drugs en geweld op school gaan over geregistreerde feiten, maar er zijn in scholen dikwijls nog veel onbekenden. Het is een grote stap om naar politie en andere diensten te stappen om zaken te melden. Het is soms verbazend welke zware feiten niet gemeld worden. Ziet het KRC dat in scholen een brede integrale benadering inzake veiligheid, geweld, pesten en drugs vaak ontbreekt?

De lokale integrale veiligheidscel heeft een ruime werking en kan scholen uitnodigen over bepaalde casussen. Het gaat dan niet enkel over geradicaliseerden, maar over extreem gedrag. Er is volgens de spreker nog schroom bij scholen en instanties die met jongeren en kinderen werken om samen te werken. Privacy is daarbij een element. Wat is de visie van het KRC?

Het is volgens Jo Brouns belangrijk om er bij het opmaken van draaiboeken aandacht voor te hebben dat alle Vlaamse partners die met jongeren werken, op het moment dat ze rond de tafel zitten om een casus te bespreken, voldoende vertrouwen hebben om te delen wat mag en kan en weten wat met de informatie gebeurt. Er is veel koudwatervrees en bezorgdheid. Welke adviezen heeft het KRC op dat vlak?

De start van pestgedrag ligt in de hypothese van het KRC vaak op de school of op andere plaatsen waar men elkaar ontmoet, maar het onlinepesten mag volgens het lid niet onderschat worden. De geregistreerde cijfers gaan in stijgende lijn. Het is interessant om de kennis te bundelen.

Dankzij de digitale connectie konden scholen blijven doorwerken. Met de conceptnota Digisprong (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 591/1) wordt de basis gelegd voor de massieve investeringen die nodig zijn. Is de conceptnota Digisprong voor het KRC toereikend?

Voor Jo Brouns is ook digitale geletterdheid belangrijk. E-inclusie wordt steeds belangrijker. Krijgt het KRC meldingen dat ouders en kinderen niet meekunnen?

Er wordt gesproken over het commercieel misbruik van leerlingengegevens. De spreker vraagt daar wat meer duiding bij.

In tijden van corona is de schoolinfrastructuur heel belangrijk. Heel wat studies geven aan dat het goed verluchten van gebouwen heel belangrijk is. Ontvangt het KRC klachten over ontoereikende gebouwen?

Over de mondklappers gebeurde al veel onderzoek. Welke specifieke klachten wil het KRC naar voren schuiven?

Het is natuurlijk cruciaal om perspectief te bieden, stelt Jo Brouns. Iedereen wil scholen zo lang mogelijk openhouden, maar dat is niet evident. Het is bang afwachten of het gemuteerde virus onder controle blijft. Zolang die groep niet gevaccineerd wordt, zijn volgens de spreker testen en sneltesten cruciaal om scholen maximaal te kunnen openhouden. Wat is de visie van het KRC over sneltesten en het sneltestbeleid?

1.6. Loes Vandromme

Loes Vandromme looft de kwaliteit van de jaarverslagen van het KRC, die ook de belangrijke rollen van het KRC duiden: ombudsdienst, proactief en reactief beleidsadviseur, doorverwijzer en adviseur en partner van scholen. Het evenwicht tussen alle actoren bewaren, is van grote waarde.

De online-enquête was een groot succes, maar hoe werden de meest kwetsbare kinderen bereikt? De digitale kloof is wel heel groot. Heeft het KRC zicht op wie bereikt werd?

Corona heeft veel overheerst, maar daarnaast blijven de traditionele thema's terugkeren: het sanctiebeleid, het vinden van een school en de schoolkeuze garanderen en geweld op school. Ervaart het KRC binnen deze thema's evoluties op het terrein? Zijn scholen beter uitgerust om met deze thematieken om te gaan?

Volgens de spreker heeft de ad-hoccommissie over het coronabeleid veel werk geleverd en een voorstel van resolutie met 108 aanbevelingen over onderwijs (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 582/1) werd op 16 december 2020 goedgekeurd. Hoe kijkt het KRC naar deze aanbevelingen?

Over het nieuwe Leersteundecreet staan er een aantal aanbevelingen en belangrijke punten in het jaarverslag. Is het KRC betrokken bij de verkennende trajecten?

Volgens het KRC is de rol van het CLB niet altijd evident. CLB-medewerkers vertegenwoordigen soms zowel de school als de leerling. In het nieuwe Leersteundecreet moet dat ook meegenomen worden. Zijn daartoe al stappen gezet of heeft het KRC daar aanbevelingen over?

Er wordt ook aandacht geschonken aan leerlingen die gemakkelijker leren. Het KRC heeft ook een delegatie van ouders van (zeer) gemakkelijk lerende en (zeer) hoogbegaafde leerlingen op bezoek gehad. Het is volgens het KRC nodig om expertise samen te brengen en te zoeken naar flexibele leerwegen. Zijn er nog aandachtspunten?

Loes Vandromme wijst nog op het verschil tussen gedragsproblemen en -stoornissen. In het jaarverslag worden beide termen soms door elkaar gebruikt, maar dat is wellicht niet de bedoeling. Ook de visie op het buitengewoon onderwijs in het algemeen is belangrijk. Volgens haar fractie is er één algemeen onderwijssysteem, een continuüm, waarbij gezocht wordt waar het kind zich het best kan ontwikkelen. Dus zowel het gewoon als het buitengewoon onderwijs zijn voor de spreker regulier onderwijs. Ze informeert naar de visie van het KRC.

Het garanderen van het leerrecht van elk kind, ook van leerlingen die opgenomen zijn in de psychiatrie of die omwille van jeugdzorg even niet aanwezig kunnen zijn op school, is belangrijk. Krijgt het KRC daar meldingen over?

In het jaarverslag staat dat leerkrachten het verschil maken. Het lid onderschrijft dat. Heeft het KRC ook contact met de lerarenopleidingen? Alles wat in het jaarverslag staat over onderwijs is ook zeer interessant om te delen met toekomstige leerkrachten.

Er staan in het jaarverslag ook veel positieve voorbeelden, bijvoorbeeld over het omgaan met kosten op school. Er wordt verwezen naar de boekencheckdag. Als een school goed beleid voert, kan ze het verschil maken. Waarschijnlijk ontvangt het KRC vooral negatieve berichten, maar komen er soms ook positieve signalen of goede voorbeelden?

In de coronacrisis heeft men geleerd dat ouderbetrokkenheid een cruciale impact heeft op leerprestaties. Heeft het KRC aanbevelingen om de ouderbetrokkenheid op school te verhogen?

Loes Vandromme heeft in het verleden een aantal onderzoeken doorgenomen over straffen. Daaruit werd duidelijk dat de infrastructuur en de inrichting van de school effect hebben. Zijn er op dat punt aanbevelingen?

1.7. Kathleen Krekels

Kathleen Krekels vindt dit jaarverslag een uitnodiging om in gesprek te gaan over een aantal standpunten en bedenkingen van het KRC.

Het lid gaat eerst in op het buitengewoon onderwijs. Het capaciteitstekort is belangrijk, zeker in een aantal regio's. Het KRC geeft terecht aan dat het tekort ook typegerelateerd is. Door de minister is een extra budget van 7 miljoen euro vrijgemaakt voor investeringen in de capaciteit van het buitengewoon onderwijs.

Het KRC stelt voor om een geïntegreerde setting als voorwaarde te stellen voor programmatie en capaciteitsuitbreiding. Dat is volgens de spreker misschien nobel, maar in de huidige omstandigheden nog te vroeg. De infrastructuur van het

buitengewoon onderwijs vraagt toch andere klemtonen. Voor het gewoon onderwijs ligt de focus vooral op klassen en ruimtes om les te geven, terwijl voor het buitengewoon onderwijs ook ruimtes voor kinesitherapie, logopedie of psychologie belangrijk zijn. Er zijn projecten om enkele klassen van het buitengewoon onderwijs in de infrastructuur van het gewoon onderwijs onder te brengen. Hoe ziet het KRC die evolutie en op welke termijn?

Er moet inderdaad iets veranderen met betrekking tot de verplaatsingstijden van het leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs. Wordt het KRC betrokken bij de pilootprojecten?

Het KRC vraagt naar meer maatwerk en innovatieve en alternatieve manieren om het busvervoer te versterken. Daarvoor worden een aantal suggesties geformuleerd, waarbij opnieuw de inplanting van de scholen aan bod komt. Dat idee is volgens Kathleen Krekels niet heel snel te realiseren. Zijn er nog andere aandachtspunten die op kortere termijn te realiseren zijn?

Het nieuwe Leersteundecreet zal op heel veel aangehaalde punten over inclusie een antwoord moeten bieden, meent de spreker. Zoals in het jaarverslag staat, is inclusie een verhaal van iedereen: de leerling, de leerkracht, de ouder en de maatschappij. Inclusie kan, maar moet niet. De spreker vindt het belangrijk dat het KRC aangeeft dat het buitengewoon onderwijs een plaats heeft voor bepaalde leerlingen.

Er werd gewezen op de drempels die nog te vaak worden ervaren om inclusie mogelijk te maken. Er is nood aan een duidelijk en transparant model van ondersteuning, maar voor de ondersteuning van scholen door de pedagogische begeleiding en het CLB moet een gelijkvormig model gevonden worden, zodat de drempels tussen de verschillende diensten verdwijnen. Dat moet volgens het KRC vertaald worden in het Leersteundecreet. Welke aanbevelingen heeft het KRC op dat vlak? Welke knooppunten ziet het KRC op basis van de ontvangen klachten?

Ook over de certificering uit het KRC zijn bezorgdheid. Dat is volgens de spreker ook een belangrijk punt om mee rekening te houden in het nieuwe decreet, maar dat is heel moeilijk. De oefening over certificering en gelijkwaardigheid moet zeker gebeuren, maar Kathleen Krekels merkt op dat het niet eenvoudig is, want zowel de leerling die een aantal vakken in het gewoon onderwijs volgt als de leerling die gekozen heeft voor het buitengewoon onderwijs moeten naar waarde geschat worden.

De stelling van het KRC dat het kind centraal staat, wordt door de spreker onderschreven. Maar ook het onderwijzend personeel moet voldoende ondersteuning kunnen genieten.

Hoogbegaafdheid is een belangrijk thema voor Kathleen Krekels. Ze is blij dat het een plaats krijgt in het jaarverslag. Tijdens de vorige legislatuur werden een conceptnota voor nieuwe regelgeving (*Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1694/1) en een voorstel van resolutie (*Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1937/1) opgemaakt door de meerderheid. De minister heeft met een half miljoen euro een eerste incentive gegeven om projecten te bundelen en good practices door te geven.

Het KRC kaart de mogelijkheid aan om te versnellen. In het lager onderwijs is dat iets gemakkelijker dan in het middelbaar onderwijs, omdat daar de examencommissie altijd een rol speelt. Er wordt volgens de spreker bekeken of en hoe de regelgeving vereenvoudigd kan worden. Het KRC stelt de vraag over de wenselijkheid van aparte scholen voor hoogbegaafde leerlingen. Die nood ontstaat natuurlijk omdat men in het huidige onderwijssysteem te weinig kan tegemoetkomen aan de noden van deze leerlingen. Er is ook nog een onderscheid tussen hoogbegaafde en

uitermate hoogbegaafde leerlingen en de diversiteit van de leerlingen vergt ook diversiteit in de aanpak.

Misschien kan het digitaal onderwijs meer vorm krijgen, zodat hoogbegaafde leerlingen meer in het gewoon onderwijs gehouden kunnen worden en ze ook sociale contacten kunnen behouden met andere leerlingen, wat ook heel belangrijk is om te leren hoe andere kinderen denken. Welke aspecten van de digitale leeromgeving zijn volgens het KRC belangrijk voor hoogbegaafde leerlingen, waardoor ze beter konden functioneren gedurende de coronaperiode?

Kathleen Krekels schetst dat er volgens het KRC voor elke school met een verbod op levensbeschouwelijke tekens een school zou moeten zijn waar dat verbod er niet is, zodanig dat de vrije schoolkeuze niet in gevaar komt. Dat is volgens de spreker een redelijk extreem standpunt. Waarom wordt dit zo scherp gesteld? Als ouders hun kind in een school inschrijven, sluiten ze zich aan bij alle elementen van het schoolreglement. Als in het reglement een verbod op religieuze kentekens staat, moet dit gevolgd worden en anders moet men een andere school zoeken.

1.8. Jean-Jacques De Gucht

Jean-Jacques De Gucht schetst dat het KRC in het werkjaar 2019-2020 1128 meldingen ontving via de Klachtenlijn, waarvan 994 over individuele problemen en 134 algemene meldingen over schendingen van kinderrechten. Dat is het laagste aantal sinds 2014-2015. Het is volgens het lid opvallend dat het aantal meldingen niet gestegen is in dit bijzondere coronajaar. Wat zijn daar volgens het KRC de redenen voor?

853 klachten waren afkomstig van privépersonen, maar ook 246 professionelen deden een beroep op de Klachtenlijn. Hoe evolueren deze cijfers op langere termijn? Zijn er evoluties in de verhoudingen?

70 meldingen waren afkomstig van professionals uit het onderwijs. De spreker vraagt meer toelichting over de feiten van deze meldingen.

12 meldingen waren afkomstig van overheden. Dat is volgens de spreker een laag aantal. Kunnen de overheden meer bewust gemaakt worden van kinderrechten en het KRC?

Slechts 10 procent van de meldingen gebeurt via de website. De spreker vindt dat een laag aandeel. Wat zijn de redenen daarvoor?

30 procent van de binnengekomen klachten ging over onderwijs. De meeste klachten gingen over sancties, het vinden en bereiken van de school, geweld en corona. Hoe evolueerden deze gegevens de voorbije jaren?

Uit de bevraging bleek duidelijk dat de coronacrisis leerlingen meer stress bezorgde, zeker tijdens het afstandsonderwijs. Dan gaat het om het opvolgen van schoolwerk, de drukte thuis en het ontbreken van schoolmateriaal. Tijdens de eerste lockdown verdween een deel van de leerlingen van de radar en werd niet bereikt tijdens het afstandsonderwijs. In het voorstel van resolutie over de aanbevelingen voor het Vlaamse coronabeleid in het beleidsdomein Onderwijs wordt het belang onderstreept van het verspreiden van goede praktijken voor het bereiken van kwetsbare leerlingen. Schuift het KRC nog andere aanbevelingen naar voren?

Het mentale welzijn is volgens de spreker problematisch. Heel veel studenten voelen zich geïsoleerd en eenzaam. Moet een stappenplan ontwikkeld worden voor de scholen? Is de mondigheid van leerlingen volgens het KRC gestegen? De spreker

heeft de indruk dat men er wel gemakkelijker over praat, maar het is niet duidelijk of scholen daar op de juiste manier mee omgaan en ook luisteren.

In het jaarverslag staan de resultaten van een enquête uit 2018 waarin 16 procent van de leerlingen aangeeft gedurende de voorbije maanden gepest te zijn. Uit een onderzoek van Pimento blijkt dat 47 procent van de ondervraagde jongeren aangeeft ooit gepest te zijn. Jongeren willen dat pesters structureel worden opgevolgd. Het jaarverslag van het KRC stelt dat een evidencebased pestbeleid, gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, ervoor zal zorgen dat acties tot minder pestgedrag leiden. Hoe staat het KRC tegenover de aanbevelingen uit het onderzoek van Pimento?

Het jaarverslag verwijst ook naar de lgbtqi+-leerlingen. Uit Europees onderzoek blijkt dat in België 36 procent van de leerlingen tussen 15 en 17 jaar de seksuele geaardheid en genderidentiteit verbergt op school. Het gemiddelde in de EU is 30 procent. Dit is bijzonder raar, meent het lid, omdat België op het vlak van wetgeving een van de meest vooruitstrevende landen is. Men zou dus een betere score verwachten. Wat zijn de ervaringen van het KRC met betrekking tot pestgedrag ten opzichte van lgbtqi+-leerlingen? Heeft het Kinderrechtencommissariaat aanbevelingen om naar een vriendelijker schoolklimaat te evolueren voor lgbtqi+-leerlingen?

Jean-Jacques De Gucht wijst nog op de onrustwekkende cijfers over onlinekindermisbruik. Het aantal meldingen van onlinegrooming – volwassenen die minderjarigen online benaderen met seksueel misbruik als einddoel – verdrievoudigde ten opzichte van vorig jaar. Het aantal klachten van jongeren die online seksueel geïntimideerd werden, verdubbelde. Dossiers met betrekking tot sextortion – seksuele afpersing van minderjarigen – zijn toegenomen met 118 procent. Dat noemt de spreker hallucinante cijfers. Jongeren moeten bewust gemaakt worden van de risico's en gevaren van digitale platformen. Meer inzetten op mediawijsheid op school is cruciaal. Maar ook voor ouders is dat van belang, want zij weten soms ook niet welk misbruik mogelijk is. Wat zijn in internationaal vergelijkend perspectief good practices voor het beleid rond sexting en grensoverschrijdend gedrag op school?

In het jaarverslag wordt ook melding gemaakt van grensoverschrijdend gedrag door leerkrachten. Het gaat dan over roepen, uitlachen, kwetsende opmerkingen maken of vernederende sancties, maar ook over racistische uitlatingen. Er wordt zelfs melding gemaakt van fysiek geweld door leerkrachten. Hoe groot schat het Kinderrechtencommissariaat dat probleem in? Wat is de evolutie? Is er ook nood aan structurele maatregelen?

De verlaging van de leerplichtleeftijd naar 5 jaar is gebeurd. Hoe staat het KRC tegenover een verdere verlaging van de leerplichtleeftijd naar bijvoorbeeld 2,5 jaar?

De coronacrisis heeft meer dan ooit duidelijk gemaakt dat de toegang tot ICT niet voor alle leerlingen evident is. Wat is de reactie van het KRC op de maatregelen in de conceptnota Digisprong?

Ook het inschrijvingsrecht en de capaciteitstekorten komen in het jaarverslag aan bod. Het KRC kreeg meldingen van ouders die na de aanmelding geen plaats konden bemachtigen in een school van hun voorkeur. Ouders die bewust een school kiezen omwille van het pedagogisch project of levensbeschouwelijke aspecten moeten hun kind ook in die school kunnen inschrijven, meent het lid.

De spreker gaat ook nog in op de culturele en levensbeschouwelijke diversiteit op school. Het arrest van het Grondwettelijk Hof van 4 juni 2020 stelt dat het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke tekens op school niet ongrondwettelijk is. Het Hof van Beroep en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens hebben in het recente verleden gelijkaardige arresten uitgebracht. Een leeromgeving vrij van levensbeschouwelijke tekens waarborgt volgens de spreker de rechten en

vrijheden van alle leerlingen en beschermt de leerlingen tegen elke vorm van sociale druk.

Het lid heeft het heel moeilijk met de stelling van het KRC dat er voor elke school waar men geen levensbeschouwelijke tekens mag dragen een school moet zijn waar dat wel mogelijk is. Hij meent dat er een evolutie moet zijn naar een neutrale leeromgeving in alle scholen die gesubsidieerd worden. Kinderen moeten de vrijheid hebben om zelf keuzes te maken. Een school is de manier om kinderen ten volle te ontwikkelen, ook op levensbeschouwelijk vlak, en hen dingen te leren zonder dat ze opgedrongen worden.

1.9. Johan Danen

Johan Danen informeert naar de socio-economische en maatschappelijke status van de klagers. Komt enkel de groep die de weg kent tot bij het KRC of komen de meldingen vanuit de brede bevolking?

In een coronajaar had de spreker meer vragen verwacht over de rechten van kinderen en jongeren. Hoe komt het dat mensen misschien niet altijd de weg vinden naar het KRC?

De spanning tussen individuele oplossingen zoeken en structureel overleg en structurele oplossingen interesseert de spreker. In het jaarverslag staan voorbeelden die door bemiddeling werden opgelost, maar waarschijnlijk is er een veelvoud aan mensen met een gelijkaardig probleem. Hoe gaat het KRC daarmee om?

Het is volgens de spreker duidelijk dat door corona bepaalde knelpunten uitvergroot werden. Hij wijst dan op de ongelijkheid in het onderwijs en de digitale ongetetherdheid. Heeft het KRC concrete aanbevelingen om dit aan te pakken?

In het jaarverslag wordt ook aandacht gevraagd voor vergeten groepen. Tijdens de hoorzittingen in de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 536/1 tot en met 13) bleek inderdaad dat een aantal groepen zich vergeten voelde en de spreker geeft als voorbeeld het buitengewoon onderwijs. Hoe kan ervoor gezorgd worden dat deze vergeten groepen, die – zo veronderstelt hij – ook minder gemakkelijk de weg vinden naar het KRC, meer prioriteit krijgen?

Johan Danen vindt de suggestie om een bemiddelaar tussen scholen en ouders in te stellen heel zinvol. Bij ontevredenheid is het vaak niet duidelijk waar naartoe om een oplossing te vinden. Hoe ziet het KRC de rol van een dergelijke bemiddelaar?

Iedereen wil de scholen maximaal openhouden, benadrukt de spreker. De vraag is natuurlijk hoe 'maximaal' wordt ingevuld. In Nederland en Duitsland was dat ook het doel en waren de scholen in 2020 meer open, maar nu zijn ze wel dicht. Hoe kan het beleid perspectief bieden om scholen maximaal open te houden?

1.10. Karolien Grosemans

Karolien Grosemans schetst dat de coronacrisis haarscherp de tweedeling duidelijk maakt tussen wie digitaal meekan en wie niet. Leerkrachten, scholen en de Vlaamse Regering hebben enorme inspanningen geleverd. Er is de conceptnota Digisprong en minister Ben Weyts maakt in een alomvattend plan 375 miljoen euro vrij voor digitale middelen in het onderwijs. Heeft het KRC nog aanbevelingen bij de conceptnota Digisprong? Zijn er punten waaraan nog extra aandacht besteed kan worden?

Het KRC staat heel terughoudend tegenover sancties. Volgens de spreker zijn sancties soms echt wel nodig, als leerkrachten en scholen ten einde raad zijn. Er mag uiteraard niet lichtzinnig worden omgegaan met sancties, want die kunnen inderdaad zware gevolgen hebben voor het welbevinden van leerlingen. Sancties moeten proportioneel en redelijk zijn, maar ze vertrouwt op de professionaliteit van klassenraden en directies. Zijn er echt veel sancties niet-proportioneel of onredelijk? Wat zijn de alternatieven?

Volgens de spreker moet herstelgericht gewerkt worden, moet goed gecommuniceerd worden en mag de zaak niet escaleren. Maar het is ook mogelijk dat scholen heel lang herstelgericht werken, maar er toch nog sancties vallen op het einde van het schooljaar. Hoe ziet het KRC deze problematiek?

2. Antwoorden van het Kinderrechtencommissariaat

Caroline Vrijens gaat eerst in op de digitale kloof. Toen in april 2020 de signalen binnenkwamen van scholen die 30 procent van de leerlingen niet konden bereiken tijdens het afstandsonderwijs, was het KRC direct alert. De spreker was ook verbaasd dat men voorheen die kloof blijkbaar niet heeft gezien. Toen werden ook al diverse digitale platformen gebruikt om huiswerk te maken en te communiceren. Scholen moeten toen toch ook al iets geweten hebben.

De digitale kloof komt nu extra onder de aandacht, maar het was ook vroeger al een probleem. Het is niet gemakkelijk om beknopt aan te geven wat lokale besturen extra kunnen doen. Het KRC heeft aanbevelingen geformuleerd over het onderdeel onderwijs van het relanceplan, waarvan een aantal over de digitale omgeving. Er moet minimaal voor gezorgd worden dat elk kind over een laptop beschikt. De modaliteiten, dus de rol van het onderwijs en de lokale besturen, moeten onderzocht worden, maar wie digitaal achteroploopt, kan niet meer mee op onderwijsvlak.

Naast beschikken over het materiaal is ook het werken met een laptop belangrijk. Als ouders niet vertrouwd zijn met al die programma's, wie gaat dan het kind begeleiden? Begeleiding op maat is dus superbelangrijk, naast het aanbieden van een computer en internet. POOL, het netwerk van ombudsmannen in België waar ook het KRC lid van is, heeft het voorstel gelanceerd om toegang tot internet te beschouwen als een basisbehoefte.

In de conceptnota Digisprong staan volgens *Caroline Vrijens* zeer relevante zaken. Er wordt ook al rekening gehouden met een aantal aanbevelingen van de taskforce. Het KRC hoort dat, ook na de zomer, veel jongeren geen laptop hebben en geen toegang tot internet. Zij haken dus af.

Skateparken werden inderdaad gesloten. De spreker heeft veel verhalen gehoord van jongeren voor wie dat moeilijk was. Het is heel belangrijk dat het recht op vrije tijd, spel en ontspanning bekeken wordt als een basisbehoefte en niet als iets dat leuk is en erbij komt naast de school en andere zaken.

Dat kinderen onder de 12 jaar voltijds naar school kunnen en nog hobby's kunnen doen, draagt bij aan hun welzijn, stipt *Caroline Vrijens* aan. Voor +12-jarigen is het heel moeilijk. Het is belangrijk dat lokaal zo veel mogelijk vrijetijdsactiviteiten voor -12-jarigen openblijven. Maar ook voor +12-jarigen moet worden gezocht om activiteiten open te houden, rekening houdend met de veiligheidsvoorschriften en aangevuld met toezicht. Het is belangrijk dat jongeren contact kunnen hebben met elkaar buiten de schoolcontext. Het KRC krijgt veel meldingen dat politieagenten soms repressief optreden als enkele jongeren na een examen aan de schoolpoort nog wat napraten. Dat maakt een grote indruk op jongeren. Het is volgens de spreker goed dat lokale besturen samen met een aantal organisaties creatief

blijven nadenken over de mogelijkheden en in overleg gaan met de politie om iets meer in te zetten op preventie in plaats van direct straffend op te treden.

De kinderrechtencommissaris hoopt dat, zodra de meest kwetsbaren gevaccineerd zijn, wat meer vrijheden mogelijk worden voor kinderen en jongeren.

Wat betreft het welzijn van leerlingen en de leerachterstand heeft het KRC mee nagedacht over aanbevelingen in het kader van het relanceplan. De nota van juni 2020 is nog steeds actueel: lessen trekken uit het verleden, begeleiding op maat in kleine groepen en voldoende aanbod aan begeleiding. Bij privébureaus die bijlessen geven, is de vraag enorm gestegen. Dat zijn vaak dure lessen, dus de spreker maakt zich zorgen over gezinnen die dat niet kunnen betalen en ook vaststellen dat hun jongere een grote achterstand heeft.

De rol van de leerkrachten is enorm belangrijk, benadrukt Caroline Vrijens. Het KRC heeft geprobeerd om goed te luisteren naar de leerkrachten. Ook het kabinet en de koepels staan volgens haar open voor wat leerkrachten te zeggen hebben. Leerkrachten zijn enorm begaan en hebben bijvoorbeeld ook onlineontmoetingen georganiseerd naast de leerstof, om te bespreken hoe het met de leerlingen ging.

De voorbije weken kreeg het KRC steeds meer signalen dat het belangrijk is dat er in de klas en ook individueel ruimte is om te bespreken hoe het met de jongeren gaat. Er moet veel achterstand weggewerkt worden, maar er is ook nog een leven naast de school, stelt de spreker. Het is belangrijk om daar rekening mee te houden.

Over infrastructuur kreeg het KRC af en toe vragen. Over mondmaskers waren er ontzettend veel vragen. De infrastructuur is zeker niet altijd ideaal. Dat bleek ook toen sommige scholen na de eerste lockdown niet konden heropenen omdat de infrastructuur dat niet toeliet.

Testen en sneltesten kunnen een deel van de oplossing zijn om scholen maximaal open te houden. Caroline Vrijens wijst erop dat de medewerkers van het KRC geen virologen of artsen zijn. Het is vooral aan de specialisten om daar uitspraken over te doen. Het KRC roept wel op om omzichtig om te gaan met testen. Voor kinderen zijn testen soms ongemakkelijk om te ondergaan, dus is het kader voor de testen belangrijk.

Er is volgens het KRC perspectief nodig voor de jongeren. De taskforce van de Belgische pediaters adviseerde unaniem om voor de basisscholen het dragen van mondmaskers niet te adviseren. Het KRC was zeer ongerust over de evolutie in Wallonië waar steeds meer scholen een mondmaskerplicht oplegden voor -12-jarigen. Ook in Vlaanderen waren er scholen die dit doorvoerden. Daar is begrip voor als er besmettingshaarden zijn in de school of als in bepaalde klassen of bij bepaalde leerkrachten paniek ontstaat. Sommige ouders zijn ook meer gerustgesteld als hun kind een mondmasker draagt op school. Dergelijke initiatieven kunnen, maar het KRC meent dat een mondmaskerplicht niet proportioneel is. Als een mondmaskerplicht toch wordt ingevoerd, is het belangrijk om te luisteren naar wat kinderen, jongeren en ouders daar zelf over zeggen. Op de scholen moeten gesprekken gevoerd worden, maar het KRC is er geen voorstander van.

Uit de meldingen blijkt dat veel jongeren het lastig hebben. Elke week les zou een positieve week zijn. Vandaar de terughoudendheid over het verlengen van de krokusvakantie. Over het inkorten van de zomervakantie spreekt Caroline Vrijens zich niet uit. De jongeren hebben het al zwaar en dat zal zo blijven de rest van het schooljaar; dus zijn uitspraken over het inkorten van de zomervakantie voorbarig.

Het succes van de enquête van het KRC maakt volgens de spreker duidelijk dat kinderen en jongeren te weinig gehoord werden en stonden te popelen om hun

perspectief te geven. Uit de enquête bleek ook een duidelijke stijging van stress en mentale problemen. Ook de meldingen bij bijvoorbeeld Awel en CLBch@t wijzen op zwaardere mentale problemen dan in een gewoon jaar.

Het is moeilijk om een uitspraak te doen over het feit of de tweede lockdown zwaarder is dan de eerste, maar het KRC krijgt wel dat signaal van jongeren en ouders. De winterperiode is zwaarder en er zijn minder kansen om even thuis te ontsnappen.

Met de coronabevraging werd echt getracht om de meest kwetsbaren te bereiken. De bevraging werd besproken met Fedasil voor kinderen en jongeren in een asielcontext, met het agentschap Opgroeien voor kinderen en jongeren die in een voorziening verblijven, met de koepels SOM en het Vlaams Welzijnsverbond en met de onderwijskoepels. Bij alle partners was er een zeer grote bereidheid om mee te werken. Hun verspreiding van de enquête heeft zeker bijgedragen aan het grote aantal reacties.

In het begin van de enquête werden ook vragen gesteld over de thuissituatie tijdens corona. Het was duidelijk dat de impact van de coronacrisis groter was voor kinderen in een kwetsbare context.

De kinderrechtencommissaris vond de aanbevelingen van de coronacommissie zeer goed. Op alle beleidsdomeinen kwamen zaken aan bod die het KRC al had aangestipt in vorige adviezen of die bleken uit de bevraging. Als een groot deel van de aanbevelingen effectief geïmplementeerd zou kunnen worden, zou een grote stap vooruitgezet worden. Dat gaat verder dan corona, want er zijn veel aanbevelingen die ten goede komen aan kinderen met een beperking of opgroeien in armoede.

Het KRC heeft vastgesteld dat er heel wat vergeten groepen zijn. De meest kwetsbare groepen zijn kinderen en jongeren zonder papieren, gezinnen zonder een dak boven het hoofd en gezinnen in grote armoede. Dat zijn vaak niet de mensen die de mondigheid en de kanalen hebben om bij het KRC terecht te komen. Er zijn wel vaak organisaties en tussenpersonen die de mensen helpen en verhalen tot bij het KRC brengen. Maar er is echt nog veel werk om deze kinderen en jongeren beter te bereiken.

Het KRC ontving ook alarmkreten van middenveldorganisaties en ngo's die onderdak zochten voor mensen of hielpen bij de onlineregistratie van hun asielaanvraag, want dat was allemaal opgeschort. Het KRC heeft contacten met deze organisaties om mee te waken over de rechten van deze groepen.

Chris Vleugels geeft meer duiding bij de meldingen die het KRC ontving over het afstandsonderwijs bij het begin van het schooljaar. Een specifieke bezorgdheid waren de gezinnen met kinderen die zelf tot een risicogroep behoren of kinderen die samenwonen met een risicopatiënt en het opstarten van synchroon internetonderwijs. Er werden op dat vlak verschillen vastgesteld, ook tussen lager en secundair onderwijs. Sommige scholen hadden al op het einde van vorig schooljaar de aanvragen in orde gebracht, zodat op 1 september 2020 Bednet geregeld was voor hun leerlingen. In andere gevallen was het schooljaar al enkele weken bezig vooraleer het synchroon internetonderwijs werd opgestart.

Er was discussie over jongeren die zelf geen risicopatiënt zijn maar samenleven met een risicopatiënt. Er kwam een uitzonderingsprocedure zodat ook zij synchroon internetonderwijs kunnen aanvragen. Uit de meldingen bleek wel dat alles in orde is gekomen.

De typische bezorgdheden bij het gebruik van Bednet, die ook vroeger werden geuit, blijven wel bestaan. Dan gaat het bijvoorbeeld over het evalueren en toetsen van de leerlingen. Het KRC vraagt aan scholen om daar tijdig heldere, goede afspraken over te maken zodat leerlingen, ouders en andere ondersteuners weten wat ze mogen verwachten. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat vertrouwen steeds de basis is voor samenwerking.

Over het afstandsonderwijs voor de hogere jaren van het secundair onderwijs komen niet meteen klachten binnen. In gesprekken met jongeren over andere problemen komt het soms wel aan bod. Uiteraard zijn er grote verschillen tussen scholen, maar de opmerking is dikwijls dat er niet veel les wordt gegeven en veel wordt vervangen door taken of het zelf doornemen van leerstof. Uit de feedback van sommige jongeren over de preteaching van vorig schooljaar blijkt dat leerlingen veel nieuwe leerstof zelf moesten verwerken, maar dat in sommige gevallen daar nadien in de klas slechts heel beperkt of niet op is teruggekomen door de leerkrachten.

Vrij recent komen ook meldingen van jongeren die geen onderwijs meer hebben. Van CLB's en competentiebegeleiders van Syntra komen bezorgdheden over jongeren die een opleiding in contactberoepen volgen. Zij gaan normaal gezien vier dagen werken en volgen een dag les, maar momenteel zitten zij vier dagen thuis. De uitdaging is om meer invulling te geven aan het recht op onderwijs voor deze leerlingen. Deze jongeren verliezen hun motivatie, wat weegt op het mentale welzijn, en ze hebben veelal ook de financiële vergoeding nodig omdat ze zelfstandig leven of bijdragen in het huishouden thuis.

Veel jongeren verliezen hun uitlaatklep zoals de sportclubs. Dat brengt hen soms in de problemen op school. Het mentale welbevinden vraagt dus heel veel aandacht, want jongeren geven ook zelf aan dat ze hierdoor in de problemen komen.

Jean Pierre Verhaeghe gaat verder in op de inhoud en de kwaliteit van het afstandsonderwijs. De klachten die daarover ontvangen werden, stroken met de inzichten van onderwijsexperts. Zij geven aan dat de Vlaamse leerkrachten nog verdere professionalisering behoeven. Digitaal onderwijs is iets anders dan alleen maar taken meegeven. Het is ook anders dan gewoon lesgeven met de webcam aan, zeggen de experts.

Digitaal onderwijs biedt mogelijkheden die voor sommige leerinhouden zelfs beter kunnen zijn dan wat live voor de klas mogelijk is, maar dan moet optimaal gebruikgemaakt worden van de digitale mogelijkheden. Men kan niet verwachten dat leerkrachten dat allemaal zelf gaan ontwikkelen. Het materiaal moet beschikbaar gemaakt worden voor het Vlaamse onderwijs. Leerkrachten moeten hun digitale vaardigheden uitbreiden, maar ook leren gebruikmaken van het aangeboden materiaal. Uitgevers van handboeken moeten ook de sprong durven te maken naar digitale media.

Hier is winst te boeken voor de hoogbegaafde leerlingen, want met dat soort aanbod kunnen zij grotere stappen zetten en onderwijs krijgen dat aansluit bij hun leerbehoeften en -honger.

Caroline Vrijens wijst nog op het grote verschil tussen scholen. Er waren scholen die zorgden voor een hele week digitale lessen, maar er waren ook scholen die vooral gewoon taken hebben gegeven. Dat is natuurlijk een passieve aanpak met weinig uitwisseling, waarbij jongeren gewoon hun plan moeten trekken. Veel leerlingen kunnen dat niet en hebben nood aan vragen stellen. De evaluatie is heel belangrijk, benadrukt de spreker, om na te gaan hoe verder geprofessionaliseerd kan worden en hoe het in de toekomst beter kan, op maat van kinderen en jongeren.

De kinderrechtencommissaris gaat vervolgens in op de andere thema's naast corona. Ze is ervan overtuigd dat de meldingen bij het KRC het topje van de ijsberg zijn. De Klachtenlijn moet blijvend inspanningen leveren voor bekendheid en laagdrempeligheid. Maar het is ook van belang dat de juiste klachten bij het KRC komen. Regelmatig komen er klachten over vechtscheidingen of intrafamiliaal geweld, maar daarvoor zijn andere organisaties meer geschikt.

De goede positionering van de Klachtenlijn staat op de planning. Ook bij de informatie van gemeentelijke en stedelijke jeugddiensten over kinderrechtschendingen, die soms niet tot bij het KRC komt, liggen nog mogelijkheden voor de Klachtenlijn om het netwerk uit te breiden en te focussen op de tussenpersonen, wat zeker van belang is voor minder mondige personen.

Sinds 2016 steeg het aantal meldingen licht, schetst de spreker. Maar naast de cijfers is vooral de kwaliteit van de werking belangrijk: oplossingen bereiken voor de gezinnen, kinderen en jongeren voor wie het KRC bemiddelt. Het KRC moet interveniëren in dossiers waar het echt een meerwaarde kan zijn en niet louter om door te verwijzen.

De spreker heeft geen verklaring voor het iets kleinere aantal meldingen. Misschien heeft het iets te maken met corona, de sluiting van de scholen en het feit dat mensen compleet overspoeld werden. Ze benadrukt wel dat veel meldingen gingen over een grote groep van kinderen, zoals meldingen van leerkrachten voor de hele klas of van directeurs voor de hele school. Dus cijfers zeggen niet alles.

Het KRC wil graag advies verlenen over het nieuwe Leersteundecreet. Er was al overleg met het kabinet voor corona, maar door de pandemie werd iedereen overspoeld. Het KRC is niet formeel betrokken bij de verkennende trajecten voor het Leersteundecreet maar polst wel regelmatig naar de vorderingen en de mogelijkheden voor adviezen op basis van de expertise van de Klachtenlijn.

Ook voor hoogbegaafde kinderen moet er verder gezocht worden om hun welzijn op school te verhogen, zegt de spreker.

Ze beaamt de opmerking dat gedragsproblemen niet hetzelfde zijn als gedragsstoornissen. Als er daarover onduidelijkheid zou zijn in het jaarverslag, was dat zeker niet intentioneel. Voor een stoornis is een diagnose nodig, terwijl gedragsproblemen ook los van een bepaalde stoornis kunnen ontstaan. Er zijn ook kinderen met een stoornis die geen gedragsproblemen hebben, dus het is van belang om de juiste termen te gebruiken.

Het leerrecht garanderen voor elk kind kan worden gerealiseerd door in te zetten op samenwerking, bijvoorbeeld met welzijnsactoren voor kinderen die opgroeien in een jeugdhulpvoorziening of in een kinderveerleerpsychiatrische setting. Het agentschap Opgroeien wil daar samen met Onderwijs werk van maken en lokaal uitproberen wat werkt om de kansen voor kinderen in een moeilijke context te verbeteren op het vlak van onderwijs.

Wat de kosten op school betreft, krijgt het KRC natuurlijk vooral meldingen als het voor mensen echt niet meer lukt. Soms verneemt men ook dat scholen daar alert voor zijn. Er moet zeker gekeken worden naar wat organisaties op het terrein doen, zoals STOS. In het begin van het schooljaar moet er aandacht voor zijn of iedereen over de boeken beschikt. Mensen moeten op een laagdrempelige manier toegeleid worden naar de juiste vertrouwenspersoon op school om te praten over financiële zaken.

Met extra budgetten wordt ingezet op de capaciteit voor het buitengewoon onderwijs. Het KRC wil de geïntegreerde werking van gewoon en buitengewoon

onderwijs niet naar voren schuiven als harde voorwaarde. Op langere termijn is dat wel een stap voorwaarts. Er zijn nog heel veel hindernissen wat betreft infrastructuur, maar een geïntegreerde aanpak moet wel een indicatie zijn voor de infrastructuur en de programmatie in de toekomst.

In september 2020 waren er heel wat klachten van ouders over het collectief leerlingenvervoer, want de ritten werden veel langer. Er is al overleg geweest met het kabinet, maar het is niet evident om het probleem op te lossen.

Wat de religieuze symbolen en de vrije schoolkeuze betreft, verduidelijkt Caroline Vrijens dat het KRC in het jaarverslag heeft meegegeven wat het Grondwettelijk Hof en de Raad van State erover zeggen en het verschil heeft geïdentificeerd.

Het gebruik van biometrische gegevens om te kunnen betalen op school hangt samen met de privacy. De spreker heeft geen weet van scholen die biometrische gegevens gebruiken om aanwezigheden te controleren. Er was wel een klacht over een school die biometrische gegevens wilde gebruiken voor de aankoop van maaltijden. Dat is volgens de spreker gelukkig afgevoerd, want het is niet proportioneel en niet verenigbaar met de privacy van kinderen en jongeren. Het is belangrijk om te voorzien in een schoolbeleid dat kinderrechten op de voorgrond plaatst en dus als leidraad hanteert. Voor de registratie van aanwezigheden of om betalingen te verrichten, weegt de bescherming van de privacy sterker door. Hiervoor gebruikmaken van biometrische gegevens is een veel te vergaande inbreuk op de fysieke integriteit van leerlingen.

Wat privacy betreft, gaat de spreker nog in op de case uit het jaarverslag van een meisje met een autismestoornis. Het meisje had het gevoel dat ze soms voor schut werd gezet doordat haar stoornis werd gedeeld met klasgenoten of ouders van klasgenoten. Het kan echt niet dat andere leerlingen er op die manier zicht op krijgen. Er is een spanningsveld tussen het aanbieden van zorg op maat, waarvoor het nodig is dat de betrokken leerkrachten weten welke stoornissen spelen, en discretie naar klasgenoten en hun ouders. De spreker acht het een fundamenteel kinderrecht dat medische gegevens in een school discreet behandeld worden.

Het automatisch doorgeven van gegevens is belangrijk om te vermijden dat mensen elke keer opnieuw alle gegevens moeten bezorgen, maar dat moet op een zorgzame en goed beveiligde manier gebeuren, waarbij mensen weten wat wordt doorgegeven en wat hun rechten zijn.

Aan online pesten en online seksuele uitbuiting heeft ENOC vorig jaar heel veel aandacht besteed. Kinderen en jongeren uit verschillende Europese landen werden daar ook bij betrokken. In het jaarverslag wordt verwezen naar Sensoa, maar er zijn nog andere partners zoals Mediawijs. Caroline Vrijens onthoudt de vraag van de commissieleden dat Mediawijs niet alleen focust op leerkrachten, kinderen en jongeren, maar zeker ook op ouders. Ouders weten dikwijls zelf niet goed hoe ze met die problemen moeten omgaan. Dat is volgens de spreker een belangrijke aanbeveling.

ENOC heeft een aantal aanbevelingen geformuleerd, niet alleen voor de overheden, maar ook voor privébedrijven als Facebook en Instagram. Die hebben ook een verantwoordelijkheid om kinderen en jongeren te beschermen. Dat wordt vandaag sterk onderbelicht, meent de spreker.

Het principe van 'no blaming' van de pesters is belangrijk. Er moet vooral samen gezocht worden naar oplossingen, zonder kinderen en jongeren te beschuldigen. Ook jongeren vinden dat ze elkaar niet mogen beschuldigen en moeten zoeken naar oplossingen. Het is wel belangrijk dat wordt erkend dat wat kinderen en

jongeren meemaken, erg is en dat het niet aan hen ligt. Het ligt aan hun omgeving en er moet alles aan gedaan worden om samen oplossingen te zoeken.

Online pesten blijft een zeer belangrijk probleem, maakt de spreker duidelijk. Tijdens corona zijn de cijfers wat gedaald, maar ze wil het probleem zeker niet onderschatten.

Het KRC is tegenstander van grootschalige razzia's met veel machtsvertoon. Dat soms wordt samengewerkt tussen politie en scholen is begrijpelijk. Het blijft ook niet altijd bij onschuldige kwajongensstreken; soms is er sprake van mogelijke criminaliteit. De spreker ontkent niet dat er drugsproblemen zijn, maar ze benadrukt dat met preventie veel meer resultaten geboekt kunnen worden dan met repressief optreden.

Als de politie binnenvalt op een school is het belangrijk om aandacht te hebben voor de kindtoets. Men mag geen jongeren viseren in de klas en het onderzoek moet discreet gebeuren. Kinderen moeten op een kindvriendelijke manier bejegend worden en niet behandeld worden als volwassenen. Het KRC is in overleg met de top van de federale politie om stappen vooruit te zetten zodat het politieoptreden op een kindvriendelijke manier gebeurt.

Er werd verwezen naar de veiligheid op school en de lokale integrale veiligheidscellen. Het KRC gelooft erin dat een integrale aanpak in de toekomst razzia's zou kunnen voorkomen en dat sneller wordt opgetreden om te vermijden dat de zaak uit de hand loopt. Maar daar zijn natuurlijk heel wat randvoorwaarden aan verbonden. Het KRC werkt aan een advies over de LIVC's. De spreker begrijpt ook de koudwaterrees bij organisaties die met kinderen en jongeren samenwerken, de jeugdhulpverlening en het jeugdwelzijnswerk. De schrik bestaat dat ze geassocieerd zullen worden met politiediensten en inspecteurs, waardoor het vertrouwen dat ze genieten bij kinderen en jongeren onder druk komt te staan. Er is aandacht nodig voor de privacy van kinderen en jongeren en het gedeelde beroepsgeheim. Als mensen deelnemen aan een overleg in het kader van een LIVC moet duidelijk zijn wat zal gebeuren met de informatie die wordt verspreid. Er zijn dus een aantal randvoorwaarden om succes te kunnen boeken met de LIVC's, meent Caroline Vrijens.

Over lgbtqi+ krijgt het KRC niet echt vaak meldingen. Er was recent ook een zeer interessant overleg met çavaria. Çavaria gaat vormingen geven op school, wat een belangrijke aanbeveling kan zijn voor deze kwetsbare doelgroep. Het is belangrijk dat leraren maar ook leerlingen zich goed bewust zijn van de problematiek, die uit de taboesfeer halen en zorgen voor openheid om erover te praten.

Het Kinderrechtencommissariaat probeert altijd eerst te zoeken naar een oplossing van het individuele dossier. Het is wel de bedoeling om te proberen te vermijden dat individuele problemen zich blijven voortdoen. Vandaar de vertaling naar het beleidsniveau in het jaarverslag en de adviezen.

Het KRC heeft zich nog niet gebogen over de cijfers en de evoluties in vergelijking met de vorige jaren wat betreft de melders, de thema's en de manier van melden. Caroline Vrijens stipt ook aan dat het KRC geen wetenschappelijke instelling is. De meldingen zijn dus indicaties van problemen in de samenleving, maar het blijven indicaties.

Sancties kunnen soms niet vermeden worden, beaamt de spreker. Maar het is belangrijk om goed te beseffen dat er een maatregelencontinuüm is: eerst minder ingrijpende maatregelen, eerst bemiddelen, proberen te herstellen en preventief vertrouwen creëren tussen leerkrachten, leerlingen en ouders. Er moet meer gekeken worden naar welke stappen voor een leerling al werden gezet en wat heeft

geholpen en wat niet en wat de beste volgende stap is in het belang van de jongere en rekening houdend met zijn perspectief.

Over het verlagen van de leerplicht naar 2,5 jaar heeft de kinderrechtencommissaris zich nog niet beraden. Ze pleit wel voor voorzichtigheid.

Wat de betwisting van schoolresultaten betreft, vraagt het KRC aan ouders om realistisch te zijn. De overjuridisering acht men een gevaarlijke evolutie, vandaar het pleidooi voor een zo groot mogelijk vertrouwen en overleg tussen leerkrachten en ouders.

Ouderbetrokkenheid verhogen, kan door in te zetten op participatie. Ouders die het Nederlands niet machtig zijn, kunnen geholpen worden om betrokken te worden bij de school door tolken in te schakelen, zodat ze voelen dat ze welkom zijn.

Over infrastructuur en het welbevinden van kinderen heeft het KRC in het verleden al aanbevelingen gedaan: ervoor zorgen dat er geen verstopplaatsen zijn op de speelplaats, ervoor zorgen dat leerkrachten altijd zicht hebben op wat er gebeurt en zorgen voor leuke onverharde plekken, besluit Caroline Vrijens.

Karolien GROSEMANS,
voorzitter

Kathleen KREKELS
Jan LAEREMANS
Johan DANEN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
ENOC	European Network of Ombudsmen for Children
Fedasil	Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers
KRC	Kinderrechtencommissariaat
lgbtqi	lesbian, gay, bisexual, transgender, questioning, intersex
LIVC	lokale integrale veiligheidscel
ngo	niet-gouvernementele organisatie
OKAN	onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers / onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers
POOL	Permanent Overleg Ombudslui
SOM	de federatie van sociale ondernemingen
STOS	samen tegen onbetaalde schoolfacturen

BIJLAGE:

Aanvullende schriftelijke antwoorden van de kinderrechtencommissaris

Aanvullende schriftelijke antwoorden

A. Over de Klachtenlijn – aantallen en thema van de meldingen – evoluties

- 1) 853 klachten waren afkomstig van privépersonen, maar ook 246 professionals deden een beroep op de klachtenlijn. Hoe evolueren deze cijfers op langere termijn? Zijn er evoluties in de verhoudingen?

We geven het aantal meldingen afkomstig van privépersonen en professionals en hun aandeel in het totale aantal meldingen voor de afgelopen vijf jaar.

Melders / Jaar	2015- 2016	2016- 2017	2017- 2018	2018- 2019	2019- 2020
Privéper- sonen	806 / 70,6%	909 / 73,4%	909 / 74,2%	903 / 74,1%	853 / 75,6%
Professi- onelen	313 / 27,4%	313 / 25,3%	301 / 24,6%	300 / 24,6%	246 / 21,8%
Totaal	1141	1239	1224	1218	1128

70 meldingen waren afkomstig van professionals uit het onderwijs. Onderstaande tabel toont de thema's van hun vragen en klachten:

Onderwerp	Aantal
Afstamming en adoptie - Procreatie	2
Asiel - Andere	2
Asiel - Begeleide minderjarigen buiten de EER	4
Gezondheidszorg - Patiëntenrechten	1
Gezondheidszorg- Cliëntbejegening	2
Jeugdhulp - Decreet Rechtspositie	1
Jeugdhulp - Jeugdhulptraject	6
Jeugdhulp - Participatie en inspraak	1
Media - Sociale media en internet	2
Onderwijs - Andere (<i>algemene signalen corona</i>)	7
Onderwijs - Betwisting schoolresultaten	4
Onderwijs - Gezag van leerkrachten	2
Onderwijs - GON en ION	1
Onderwijs - Kostprijs	1
Onderwijs - Leerlingenvervoer	1
Onderwijs - Leerplicht	1
Onderwijs - Nieuwe media en technologie	1
Onderwijs - Participatie	1
Onderwijs - Recht op informatie	2
Onderwijs - Redelijke aanpassingen	1
Onderwijs - Sancties	5
Onderwijs - Schoolreglement en informele regels	2
Onderwijs - Studie- en schoolkeuze	1
Onderwijs - Naft	1

Onderwijs - Voor-en naschoolse kinderopvang	1
Onderwijs - Weigering inschrijving	3
Ouderschap - Ouderlijk gezag	4
Politie - Tussenkoms in school omgeving	2
Relaties en seksualiteit - Wettelijk kader	2
Rest - Andere	1
Scheiding - Verblijfs- en omgangsregeling	5
Totaal	70

- 2) 30 procent van de binnengekomen klachten ging over onderwijs. De meeste klachten gingen over sancties, het vinden en bereiken van de school, geweld en corona. We tonen de cijfers van de thema's voor de laatste vijf jaren.

Thema	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
Betwisting schoolresultaten	19	15	20	23	32
Leerlingenbegeleiding	38	44	53	22	12
Geweld	105	93	75	87	54
Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	26	43	45	41	28
Huiswerk	2	1	1	1	4
Kostprijs	6	13	12	15	10
School vinden en er geraken	39	36	53	56	56
Nieuw media en technologie	2	1	2	2	3
Recht op informatie	4	1	7	5	4
Sancties	75	96	102	94	75
Schoolreglement en informele regels	11	20	12	14	10
Voor- en naschoolse opvang	4	1	3	1	3
Andere onderwijs	44	34	18	15	51 (corona)
Totaal	375	398	381	376	350

- 3) Meldingen over kinderen of jongeren die hun leerrecht niet kunnen uitoefenen doordat ze opgenomen zijn in de psychiatrie of in de jeugdzorg waren er niet. Soms zijn deze kinderen en jongeren tijdelijk niet in staat om tot onderwijs te komen en moeten ze eerst aansterken, soms letterlijk en figuurlijk.

Elk jaar krijgt de Klachtenlijn wel signalen over de soms erg moeilijke samenwerking tussen welzijn en onderwijs. Vooral onderwijzers zoeken dan steun bij de Klachtenlijn.

De school wil alle kinderen onderwijs en kansen bieden. Vaak vangt de school als eerste signalen op dat het thuis of met de kinderen zelf helemaal niet goed gaat. Soms manifesteert dat zich in problematische afwezigheden van de leerling. Soms blijft de brooddoos elke dag leeg. Als de school haar verantwoordelijkheid opneemt door het te melden aan verschillende hulpverleningsinstanties, ziet ze vaak dat er niets gebeurt met die signalen.

Daarnaast vragen scholen om actief betrokken te worden bij de hulpverlening, door bijvoorbeeld informatie uit te wisselen en terug te koppelen. Het kan en mag geen eenrichtingsverkeer zijn. Als kinderen in een hulpverleningstraject zitten en de school stelt vast dat het opnieuw fout loopt, heeft ze vaak het gevoel niet gehoord of niet naar waarde geschat te worden. De school doet pogingen om het probleem aan te kaarten bij de consultant of bij een andere hulpverlener, maar vindt daar geen gehoor.

Bijkomend verwijzen we naar de jaarverslagen van de Commissie van toezicht voor gesloten en besloten jeugdinstituten. Daarin wordt gerapporteerd over onderwijs in de gesloten voorzieningen.

Elke gemeenschapsinstelling organiseert onderwijs. In het lessenpakket zitten theorielessen, algemene vormingspakketten en werkateliers. Richtingen zijn bijvoorbeeld Metaal, Elektriciteit, Bouw, Tuinbouw, Verzorging, Haartooi en Horeca. Daarnaast proberen de instellingen contact te houden met de thuishoofschool om jongeren de kans te geven om boeken, lesbladen en werkopdrachten van de thuishoofschool te blijven volgen. Maar dat gebeurt nog niet systematisch voor elke jongere met een thuishoofschool.

Jongeren die al langer in een instelling verblijven, kunnen ook buiten de instelling naar school gaan. De brug naar het reguliere onderwijs wordt zoveel mogelijk gelegd, als de jongere er klaar voor is en met die vrijheden kan omgaan.

Niet elke jongere heeft nog een thuishoofschool. Ze zijn ofwel definitief uitgesloten of er is geen samenwerking met de thuishoofschool. Dat geeft jongeren het gevoel dat een plaatsing in de gemeenschapsinstelling per definitie hun schoolloopbaan on hold zet.

Jongeren klagen aan dat het aanbod vrij beperkt is en soms aanvoelt als bezigheidstherapie. Niet in elke gemeenschapsinstelling worden dezelfde praktijkrichtingen aangeboden en dat vinden ze jammer. De praktijkvakken sluiten niet altijd aan bij hun interesses of talenten. Niet elke jongere is vooruitgeholpen met een praktijkrichting. Ook jongeren die aso volgen, klagen dat het niveau 'te laag' is.

Een blijvend aandachtspunt is dat jongeren hun inzet en de vaardigheden die ze aanleren, niet kunnen valoriseren. Ze beseffen heel goed dat de lessen geen enkele bijdrage leveren aan hun schooltraject buiten de instelling. Dat geeft weinig stimulans om gemotiveerd te blijven. Ook de inhoud van de lessen of de praktijkvakken blijft eerder beperkt.

- 4) Slechts 9 % van de meldingen gebeurt via de website. Onderzoek om zicht te krijgen op welke overwegingen melders maken bij het kiezen van het kanaal waarlangs ze ons contacteren zou nuttig zijn. Dergelijk onderzoek hebben we tot op heden niet gedaan of laten uitvoeren.

Wanneer mensen op ons webformulier zijn, krijgen ze daar ook nog de informatie op welke manieren we nog bereikbaar zijn. Mogelijks kiezen burgers er op dat moment voor om ons toch te bellen op ons gratis nummer of om ons te mailen.

Op een totaal van 1128 meldingen zijn telefoon (523) en e-mail (455) veruit de meest gebruikte kanalen. We merken dat melders het persoonlijk contact via telefoon wel waarderen. Het gaat vaak over gevoelige informatie en heel persoonlijke verhalen waarbij melders op zoek zijn naar advies en raad op maat of hulp bij het zoeken naar een oplossing. Telefonisch contact maakt het voor ons makkelijker om sneller door te vragen en af te toetsen. E-mail biedt mogelijks het voordeel voor melders dat ze hun vraag of klacht, kunnen schrijven, herlezen, herwerken vooraleer ze het verzenden.

- 5) Twaalf meldingen waren afkomstig van overheden. Een lid van de Commissie vond dat nogal weinig en vroeg zich af of overheden meer bewust gemaakt kunnen worden van kinderrechten en van de rol van het Kinderrechtencommissariaat. We moeten hier een onderscheid maken naargelang van het beleidsniveau. Voor het Vlaamse niveau zijn onze beleidsadviezen bij uitstek het instrument om aandacht te vragen voor het kinderrechtenperspectief. Daarnaast zijn er ook specifieke overlegkanalen. Het Kinderrechtencommissariaat is actief betrokken bij een twintigtal werkgroepen, reflectiegroepen e.d. op Vlaams niveau.

De situatie is iets anders voor overheidsinstanties op lagere echelons. Die kunnen zich geconfronteerd zien met regelgeving of situaties die volgens hen de kinderrechten in het gedrang kunnen brengen. Dat vernemen wij dan uiteraard graag. Maar nog vaker zijn die overheidsinstanties op lager niveau zelf actoren in de concrete realisatie van kinderrechten. Die brengen wij onder de aandacht onder meer door onze betrokkenheid bij onder meer acties rond kindvriendelijke gemeenten. We werken ook mee aan studiedagen georganiseerd door VVSG.

B. Over inclusief onderwijs

- 1) We spreken inderdaad van een zorgcontinuüm dat binnen het gewoon onderwijs begint met brede basiszorg en over verhoogde zorg en uitbreiding van de zorg kan uitmonden in onderwijs op maat. Het buitengewoon onderwijs situeert zich in die laatste fase. Net zoals het werken met een individueel aangepast curriculum (IAC) in het gewoon onderwijs. Zoals het gewoon en buitengewoon onderwijs in Vlaanderen momenteel doorgaans georganiseerd zijn, lijkt het ons echter moeilijk om beide te beschouwen als onderdelen van één naadloos continuüm binnen een regulier onderwijs. Het buitengewoon onderwijs is meestal geconcentreerd op een beperkter aantal aparte campussen, voor de meeste kinderen op grotere afstand van hun woonplaats. Vooral in het basisonderwijs betekent 'naar

school gaan' daardoor iets helemaal anders naargelang het om een school voor gewoon of buitengewoon onderwijs gaat. Dat is zeker voor de 'kleinere' types het geval, waarvoor het aanbod soms beperkt is tot slechts één of twee plaatsen per provincie. Omgekeerd biedt het gewoon onderwijs meestal niet dezelfde faciliteiten als het buitengewoon onderwijs als het kind specifieke therapie nodig heeft. We pleiten er daarom voor om die twee systemen naar elkaar toe te laten groeien, onder meer door – als tussenstap naar inclusief onderwijs – buitengewoon onderwijs zoveel mogelijk te organiseren op campussen van gewoon onderwijs en door het mogelijk te maken dat kinderen de specifieke therapie die ze nodig hebben op school kunnen krijgen, ook als ze naar het gewoon onderwijs gaan. Er bestaan op dit moment al plaatsen waar men dit in de praktijk brengt, althans voor bepaalde types buitengewoon onderwijs. We denken aan een campus voor gewoon secundair onderwijs, waar door een school voor buitengewoon onderwijs ook enkele klassen type 9 (autismespectrumstoornissen) georganiseerd worden. Daar beginnen kinderen met een verslag voor type 9 het secundair onderwijs in een aparte klas, waarna ze geleidelijk aan – op eigen tempo – meer en meer vakken in een 'gewone' klas volgen om uiteindelijk het secundair onderwijs volledig in het gewoon onderwijs te eindigen. Dat is inderdaad een voorbeeld waarin buitengewoon en gewoon onderwijs zich binnen één continuüm situeren. Maar dit soort situaties zijn vooralsnog eerder uitzonderlijk in Vlaanderen.

- 2) In de ondersteuning van scholen bij het realiseren van inclusief onderwijs spelen momenteel drie instanties een rol: het CLB, het ondersteuningsnetwerk (aangestuurd vanuit scholen voor buitengewoon onderwijs) en de pedagogische begeleiding. Elk van deze instanties heeft zijn eigen rol te vervullen. Het CLB vormt het eerste aanspreekpunt voor scholen/ouders wanneer de brede basiszorg of de verhoogde zorg binnen de school ontoereikend blijken om tegemoet te komen aan de specifieke leerbehoeften van een leerling. We spreken dan over de fase van de 'uitbreiding van de zorg'. Het traject dat het CLB met de leerling loopt, kan eventueel uitmonden in de aanvraag van extra ondersteuning of in een verslag dat toegang verleent tot een individueel aangepast curriculum of tot het buitengewoon onderwijs. Eigen aan de CLB-werking is dat ze vertrekt van de individuele noden van leerlingen. Van het ondersteuningsnetwerk mag worden verwacht dat ze naast individuele ondersteuning van leerlingen ook inzet op begeleiding van het leerkrachtenteam. Bij de pedagogische begeleiding ligt de focus helemaal op de verdere professionalisering (competentie-ontwikkeling) van leerkrachten en schoolteams. Uiteraard is het aangewezen dat de drie instanties vanuit een gemeenschappelijke visie op onderwijs, redelijke aanpassingen en inclusie werken.
- 3) Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een instantie die kan bemiddelen tussen school en ouders bij onenigheid over de inhoud van redelijke aanpassingen, inclusietrajecten en de ondersteuning die daarbij gegeven wordt. Die bemiddeling kan ook betrekking hebben op de rol die externe hulpverleners (kinderpsychiater, logopedist, ...) daarin kunnen spelen, op eenzijdige voorwaarden die de school aan het inclusietraject koppelt, de

wijze waarop het inclusietraject en de vorderingen van de leerlingen geëvalueerd worden en diverse andere inhoudelijke kwesties. Die bemiddelende instantie moet deskundigheid op verschillende vlakken kunnen inbrengen: niet alleen op het vlak van de regelgeving en het rechtenkader en – uiteraard – inzake bemiddelingsprocessen, maar ook over een brede verscheidenheid aan specifieke leerbehoeften en hoe (via welke activiteiten, met welke leermaterialen) men daaraan tegemoet kan komen. Die rol zien we dus breder dan wat bestaande instanties nu kunnen opnemen. De Vlaamse Bemiddelingscommissie bijvoorbeeld is enkel bevoegd voor disputen over het CLB-verslag dat toegang geeft tot een individueel aangepast curriculum of tot het buitengewoon onderwijs. Andere instanties kunnen vanuit hun rol enkel beoordelen of er al dan niet sprake is van discriminatie, of het belang van het kind correct afgewogen werd, maar kunnen niet ingaan op de meer inhoudelijke aspecten die ouders of scholen in het dispuut inbrengen. Idealiter zou het CLB die rol kunnen opnemen, maar vaak bevindt het CLB zich daarvoor in een te delicate positie tussen school en ouders.

- 4) Over de privacy van leerlingen met een beperking t.a.v. klasgenoten en hun ouders. Zoals de kinderrechtencommissaris mondeling al aangaf, is het een fundamenteel kinderrecht dat medische gegevens van een leerling op school discreet behandeld worden. In veel gevallen is het natuurlijk wel zo dat de handicap van een leerling voor de klasgenoten op zich heel erg zichtbaar is. In andere gevallen is de beperking op zich niet zo zichtbaar, maar wel de redelijke aanpassingen die voor het kind in de klas voorzien worden, zoals het gebruik van voorleessoftware of van een rekenmachine op momenten dat andere leerlingen die niet mogen gebruiken. Als leerkracht wil en moet je wel kunnen antwoorden op opmerkingen of vragen van andere leerlingen daarover. Anders loop je het risico dat de leerling met een beperking daarop toch wordt aangesproken door de medeleerlingen en dat op een moment dat hij of zij er alleen voor staat. Om te vermijden dat het kind met een beperking zich op de ene of de andere wijze voor schut gezet voelt, is het aan te raden dat de leerkracht vooraf met de leerling (en zijn of haar ouders) bespreekt wat hij/zij aan de klasgenoten kan vertellen over de situatie van de leerling met een beperking en hoe hij/zij dat best verwoordt. Dat is zeker het geval voor een leerling met een beperking die nieuw is in de school. Maar ook bij kinderen die al van jongs af aan inclusief onderwijs volgen, houdt men er best rekening mee dat klasgenoten zich meer vragen kunnen gaan stellen naarmate ze ouder worden.

C. Privacy van leerlingen

- 1) Gebruik van **biometrie voor de registratie van aanwezigheid** of betalingen op school en
- 2) het **potentieel commercieel misbruik** van leerlinggegevens

Het (willen) gebruiken van biometrische gegevens is niet nieuw. We verwijzen bijvoorbeeld naar volgende casus die is opgenomen in het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat 2006-2007:

Sinds kort zijn er machientjes op school waar elke leerling elke ochtend en middag zijn vingerafdrukken moet laten registreren om zijn aanwezigheid te bevestigen. Mag dat wel? Ik ben voorzitter van de leerlingenraad. Vooraf werd ons hier niets over gezegd. Laat staan dat ze onze mening erover vroegen. (Emma, 16 jaar)

Vandaag hebben wij bij het Kinderrechtencommissariaat geen zicht op hoeveel scholen gebruik maken van biometrische gegevens, bijvoorbeeld voor het bijhouden van aanwezigheden of om betalingen te verrichten.

Er is een grote gevoeligheid voor privacy in de schoolomgeving. De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat krijgt hierover geregeld vragen en meldingen van leerlingen, ouders en schoolpersoneel. De vragen en meldingen raken aan verschillende rechten en waarden: privacy, transparantie, verbondenheid, veiligheid, autonomie, respect, gelijkheid, rechtvaardigheid, efficiëntie. Deze waarden en de afweging ervan geven richting aan discussies en handelen. Niet alles wat technologisch mogelijk is, is sociaal wenselijk. Het is belangrijk om in een schoolbeleid te voorzien dat kinderrechten op de voorgrond plaatst en dus als leidraad handelt. Er is een evenwicht nodig tussen protectie, participatie en provisie.

Soms weegt de bescherming van privacy sterker door. Zoals bij de registratie van aanwezigheden of om betalingen te verrichten. Hiervoor gebruik maken van biometrische gegevens is een veel te vergaande inbreuk op de fysieke integriteit van leerlingen. De noodzaak om biometrische gegevens te gebruiken wordt niet aangetoond. Ouders zijn bezorgd omdat de school Google diensten gebruikt en zo persoonlijke data doorgeeft aan een groot commercieel bedrijf. Ouders missen transparantie en informatie. We pleiten voor het gebruik van anonieme accounts om risico's van commercieel misbruik van leerlingendata in te perken.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit om kinderrechten sterker te verankeren in het beleid van elke school. Blijven inzetten op mediawijsheid is belangrijk. Jongeren, ouders en scholen zoeken hun weg in de complexiteit van digitale media en technologie. Bij elke nieuwe mogelijkheid horen kritische vragen en een dialoog op school. Het is belangrijk om met leerlingen hierover in dialoog te gaan en om hen inspraak te geven in het opstellen van de regels op school.

D. Geweld op school

- 1) Er werden verschillende vragen gesteld met betrekking tot **pesten en cyberpesten** en de aanbevelingen uit het onderzoek van **Pimento**. Aanvullend op de antwoorden van de kinderrechtencommissaris in de commissie, geven we nog het volgende mee:

Kinderen die betrokken zijn bij pesten, als slachtoffer, dader of omstaander, zijn afhankelijk van kansen en ondersteuning in hun omgeving. Wie te snel individuele verantwoordelijkheid als oorzaak van dader- of slachtofferschap noemt, of wie vooral zoekt naar oplossingen die het individu en niet de groep of de school responsabiliseren, miskent de reële impact van de context op het schoolklimaat, op het welbevinden en op concrete pest-situaties. Dan komen basisrechten van kinderen in het gedrang.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt aandacht voor een brede en integrale aanpak die iedereen er bij betreft en aandacht heeft voor klaspraktijken, de schoolcultuur en –infrastructuur en de sociale media.

De Klachtenlijn probeert altijd breder te kijken naar de visie en het zorgbeleid van de school. We vragen dat elke school een pestbeleid uitwerkt dat gestoeld is op preventieve en curatieve maatregelen en dat recht doet aan dader en slachtoffer vanuit een herstelgerichte aanpak. Pesten is een groepsgebeuren: omstaanders hebben daar een cruciale positie in.

Er zijn geen toverformules om pesten aan te pakken. Meldingen over pesten tonen vaak heel complexe situaties. Bijvoorbeeld als leerlingen zowel slachtoffer als pester zijn. Of als er onderzoek of gespecialiseerde hulp nodig is. Of als de gespecialiseerde begeleiding zelf vastloopt. De Klachtenlijn kan soms ook geen passend antwoord bieden. Bemiddelingen lopen soms vast.

Aan online pesten en seksuele uitbuiting online heeft de European Network of Ombudsmen for Children (ENOC) vorig jaar heel veel aandacht besteed. Kinderen en jongeren die deelnamen aan het European Network of Young Advisors (ENYA) vroegen:

- Wanneer er zich een situatie van online pesten of sexting voordoet, is het belangrijk dat zowel het slachtoffer als de dader ondersteuning krijgen. Daarbovenop is het belangrijk om te focussen op de preventie van online problemen, eerder dan op het straffen van jongeren. Het creëren van een veilige en open omgeving op school kan online pesten bijvoorbeeld voorkomen.
- “Doe het gewoon niet” houdingen wanneer het over sexting gaat, werken niet en gaan voorbij aan de alledaagse leefwereld van kinderen en jongeren. Scholen zouden dit onderwerp aan bod moeten laten komen in lessen seksuele opvoeding of in lessen over digitale media. Ook volwassenen zouden les moeten krijgen over sexting zodat ze jongeren kunnen ondersteunen en informatie kunnen geven over sexting en online pesten.

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich dan ook vinden in de aanbevelingen uit het onderzoek van Pimento. Jongeren vragen transparantie, ze willen weten wat er gebeurt als een pestprobleem wordt gemeld. Ze willen weten wat het beleid is van de school. Jongeren willen op een positieve manier kunnen opkomen voor zichzelf of voor een ander, maar weten niet altijd goed hoe ze dat moeten doen. En ook heel belangrijk, jongeren verwachten dat volwassenen op dezelfde manier omgaan met cyberpestproblemen als met ‘offline’ pestproblemen. De Klachtenlijn hoort nog steeds van sommige scholen dat dit iets is buiten de school, waar dat de school niet moet in tussenkomen.

- 2) De vraag werd gesteld hoe groot het Kinderrechtencommissariaat het probleem van **grensoverschrijdend gedrag door leerkrachten** inschat? Wat is de evolutie? Is er ook nood aan structurele maatregelen? In 2011 voerde het Kinderrechtencommissariaat een grootschalig Vlaams prevalentie- en incidentieonderzoek uit. Dit onderzoek was het eerste in Vlaanderen dat een beeld schetste van de opvattingen van minderjarigen

over geweld, zorg en bestraffing en op de prevalentie en incidentie van geweld in het gezin, de school- en de vrijetijdscontext. Het onderzoek toonde aan dat alle vormen van geweld en kindermishandeling (van lichte tot meest extreme geweldsvormen en zowel psychisch, lichamelijk als seksueel van aard) voorkomen binnen de verschillende contexten.

In 2018 kwam er een vervolgstudie uitgevoerd door UC Leuven-Limburg in opdracht van de Vlaamse overheid met de bedoeling het periodiek herneemen van een dergelijk prevalentie en incidentieonderzoek. In totaal beantwoordden 480 leerlingen vragen in hoeverre zij op school in aanraking zijn gekomen met geweld. Hieronder cijfers uit het onderzoek van 2018. De cijfers blijven alarmerend hoog.

- *Emotioneel geweld op school: Over het algemeen is 71,9% van de steekproef (N=480) het afgelopen jaar met minstens één van de vormen van emotioneel geweld in aanraking geweest. De grote meerderheid van de respondenten heeft dit één of twee keer meegemaakt. In 39,2% van de gevallen van emotionele agressie op school wordt een volwassene aangeduid als verantwoordelijke.*
- *Vernedering: Meer dan de helft van de leerlingen, namelijk 68,6% van de leerlingen geeft aan slachtoffer te zijn geweest van één of meerdere vernederingen op school het afgelopen jaar. Een groot deel van de leerlingen ervaart ook vernederingen van leerkrachten of ander onderwijspersoneel; in 37,5% van de gevallen duiden leerlingen een volwassene aan als hoofdverantwoordelijke.*
- *Discriminatie: Bijna 40% van de scholieren kreeg het afgelopen jaar te maken met (één of meerdere vormen van) discriminatie op school. In bijna 20% van de gevallen rapporteren leerlingen zich gediscrimineerd gevoeld te hebben door een volwassene op school.*
- *Fysiek geweld op school: Algemeen zegt 56.1% van de respondenten met minstens één van de 20 vormen van fysiek geweld en fysieke agressie in aanraking te zijn gekomen binnen de schoolcontext. Eén derde van de geweldssituaties werd gepleegd door volwassenen.*
- *Fysiek geweld en fysieke straffen: Ongeveer de helft van de leerlingen (52.6%) heeft minstens één van de vormen van fysiek geweld en fysieke straffen meegemaakt het afgelopen jaar. Bijna 30% stelt een volwassene als hoofdverantwoordelijke voor het stellen van fysiek geweld en fysieke straffen op school. De verantwoordelijkheid van een volwassene binnen de school was voornamelijk bij het opzettelijk aan het oor trekken (44.1%) en slaan met de blote hand (19.1%).*
- *Extreem fysiek geweld en extreem fysieke straffen: 22.6% van de leerlingen geeft aan slachtoffer te zijn geweest van minstens één van de bevraagde vormen van extreem fysiek geweld en extreme straffen het afgelopen jaar. 29.2% van de extreme geweldssituaties wordt gepleegd door een volwassene.*
- *Seksueel grensoverschrijdend gedrag en geweld op school: algemeen: 16.2% (N=70) van de respondenten is het afgelopen jaar slachtoffer geweest van één of meerdere vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en geweld op school. Naar verantwoordelijkheid toe, worden gedragingen gesteld door een volwassene niet gekend (14.2%,*

N=17), een volwassene gekend (11.7%, N=14) en goed gekend (6.7%, N=8).

- *Seksuele intimidatie: Bijna 10% van de respondenten (N=43) geeft aan het afgelopen jaar slachtoffer te zijn geweest van minstens één vorm van seksuele intimidatie op school. 11.7% (N=9) van de gevallen wordt toegeschreven aan een 'volwassene gekend' en 5.2% (N=4) door een 'volwassene goed gekend'.*
 - *Seksueel misbruik: Algemeen geeft 11.8% van de respondenten (N=51) aan het afgelopen jaar slachtoffer te zijn geweest van minstens één vorm van seksueel misbruik op school. Rond de 10% (N=9) geeft aan dat de pleger een volwassene is die ze kennen. In 7.4% (N=7) van de gevallen wordt een volwassene die ze niet kennen. In 7.4% (N=7) van de gevallen wordt een volwassene die goed gekend is als pleger aangeduid.*
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier Geweld, Gemeld en geteld, 2011, www.kinderrechtencommissariaat.be – Adviezen en Standpunten
 - Van Haeken, Verdonck (onderzoekers), Groenen (promotor), 2019, Geweld, gemeten en geteld scholenonderzoek 2018. Aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren, UC Leuven-Limburg

Er zijn geen pasklare stappen en antwoorden om deze situaties op te lossen of aan te pakken. Het zou een illusie zijn te denken dat dit in algemene termen kan. Daarvoor is elke schoolomgeving, elke schoolpubliek en elke schoolcontext te verschillend. In het rapport uit 2011 en daarna formuleerde het Kinderrechtencommissariaat verschillende (brede) beleidsaanbevelingen, o.a.:

- Een verbod op lijfstraffen in de wetgeving,
- Een degelijke rechtsingang voor minderjarigen,
- De noodzaak aan (seksuele) vorming,
- Specifiek stappenplan voor een pestbeleid op school
- het versterken van de eerstelijns hulpverlening,
- Extra aandacht voor risicogroepen
- Oprichting van een multidisciplinair Kenniscentrum Pesten

E. Sanctiebeleid

- 1) Zijn er echt **veel sancties niet-proportioneel of onredelijk**? Wat zijn de alternatieven?

De meldingen bij de Klachtenlijn gaan vaak over situaties aan het uiteinde van het maatregelencontinuüm. Leerlingen staan op het punt van school gestuurd te worden of zijn al uitgesloten. Het kan gaan om eenmalige ernstige feiten of een opeenstapeling van lichtere overtredingen, die de school probeerde bij te sturen door te begeleiden. Scholen moeten ook kijken naar de omstandigheden. Toch zien we nog altijd scholen die alleen maar focussen op de feiten, terwijl het vaak ook gaat om signaalgedrag

waarachter een complexer probleem schuilgaat. Soms krijgen leerlingen erg weinig kansen.

Voor het Kinderrechtencommissariaat gaan proportionaliteit, maatregelen-continuüm en zorg hand in hand. We stellen vast dat scholen sommige leerlingen nog te weinig kansen geven. We zien soms nog te weinig zorg en te weinig begeleidende maatregelen. We vinden het belangrijk dat een leerling genoeg kansen, begeleiding en ondersteuning krijgt voordat de school een beslissing tot definitieve uitsluiting overweegt.

Enkele concrete voorbeelden waarbij we de definitieve uitsluiting onredelijk vonden:

- Het ondersteuningsnetwerk werkt een begeleidingsplan op maat uit waarbij de klassenraad akkoord gaat om het plan twee maanden uit te voeren en dan te evalueren. Na twee weken wordt de leerling van school gestuurd omdat hij onbeleefd was tegen een leerkracht.
- Volgkaarten waar 97 op de 100 evaluatiemomenten positief zijn, maar omwille van 3 negatieve evaluatiemomenten beoordeelt de school dat er onvoldoende verbetering is in de houding van de leerling en wordt de tuchtprocedure gestart, met de definitieve uitsluiting tot gevolg.
- Na maanden op een wachtlijst, kan professionele hulp eindelijk worden opgestart. Net dan wordt de leerling van school gestuurd.
- Een laatstejaars leerling zit op enkele maanden van zijn diploma (vergevoerd in zijn stage, GIP grotendeels klaar) en wordt van school gestuurd.

We stellen al jaren vast dat er nog altijd scholen zijn die leerlingen definitief uitsluiten wegens aanhoudende (gedrags)problemen zonder dat ooit het CLB werd ingeschakeld. We vinden het belangrijk dat het CLB op tijd wordt ingeschakeld en niet pas op het einde van de rit, bij de begeleidende klassenraad die advies moet geven in het kader van de tuchtprocedure. Het is belangrijk dat daarover afspraken worden gemaakt in het beleidsplan van de school of in het samenwerkingsakkoord tussen school en CLB. Het zorgcontinuüm moet daarbij het kader vormen. Vanuit de school situeert de samenwerking zich in de eerste plaats in de cel leerlingenbegeleiding (zorgoverleg). Het CLB kan de school ondersteunen door te bekijken welke acties de school zelf nog kan ondernemen. Het CLB kan sommige feiten in een ruimere context plaatsen en ruimte creëren om een alternatieve aanpak voor te stellen. We horen de frustratie en bezorgdheid van zorgcoördinatoren, leerlingenbegeleiders en CLB's dat ze soms niet de tijd en ruimte hebben om alle leerlingen die er baat bij zouden hebben, te bespreken in de cel leerlingenbegeleiding.

- 2) Wat betreft scholen die heel lang herstelgericht werken, maar toch nog sancties nemen op het einde van het schooljaar. Het Kinderrechtencommissariaat wijst op de regelgeving dat bij een definitieve uitsluiting in de laatste maanden van het schooljaar, de school mee in overweging moet nemen dat de beslissing een zware hypotheek legt op de studieloopbaan van de leerling en mogelijk leidt tot een verloren studiejaar. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om geen leerlingen meer uit te sluiten na de paasvakantie. Als een definitieve uitsluiting toch aangewezen is, vragen

we die in te laten gaan op 31 augustus. Is een onmiddellijke definitieve uitsluiting toch noodzakelijk, dan vragen we om eerst een nieuwe school te vinden via lokaal overleg. Dat moet een normale studievoortgang beter garanderen.

F. Examens – evaluatie van leerlingen

- 1) Herexamens zijn niet afdwingbaar. Zou een recht op herexamens kansen bieden om meer leerlingen de leerinhoud te laten beheersen? Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een 'recht op herexamen' voor leerlingen in het secundair onderwijs die anders een B- of een C-attest dreigen te krijgen. Dat kan zowel het zittenblijven als de fameuze 'waterval' in het secundair onderwijs helpen indijken. Door zo'n herexamen krijgen leerlingen een tweede kans. We kijken daarbij vooral naar de mogelijkheid die het leerlingen biedt om – na een zogenaamd accident de parcours – het heft en vooral hun toekomst toch weer in eigen handen te nemen door te bewijzen dat ze het wél kunnen of toch beter kunnen. Kunnen participeren aan een beslissing die van grote invloed kan zijn op de eigen verdere schoolloopbaan en toekomst, vinden we vanuit kinderrechtenperspectief essentieel.

Vanuit dezelfde overweging betreuren we het ook dat een leerling die een B-attest krijgt, niet langer zelf kan beslissen welk gevolg hij/zij daar aan geeft: overgaan naar het volgende leerjaar in een studierichting waar het vak of de vakken waarvoor hij/zij een onvoldoende haalde minder zwaar doorwegen, óf toch het jaar overdoen – om te bewijzen dat hij/zij die eerst gekozen studierichting toch wel aankan. Sedert een wijziging in de regelgeving kan een leerling met een B-attest nu nog enkel het jaar overdoen als de klassenraad daar positief advies toe geeft. Dat brengt zo'n leerling in een afhankelijke positie en ontnemt hem/haar de mogelijkheid om zelf te participeren in een beslissing die zijn verdere leven verregaand kan bepalen.

- 2) Het Kinderrechtencommissariaat vraagt kinderen en jongeren en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken steeds om realistisch te zijn en zoveel mogelijk rekening te houden met de beoordeling van de klassenraad. Die heeft immers een heel jaar met de leerling gewerkt. Wat de toenemende juridisering van conflicten in het onderwijs betreft, vindt het Kinderrechtencommissariaat het belangrijk dat we:
 - het onderscheid maken tussen gewone juridisering die nodig is omdat de maatschappij complexer is geworden en overjuridisering. Bij dat laatste stellen ouders en school alles in het werk om een regel te laten toepassen zonder zich nog af te vragen of ze nadien nog kunnen samenwerken. Dat betreuren we uiteraard.
 - de perceptie van toenemende (over-)juridisering aftoetsen aan beschikbare cijfers over het aantal rechtszaken tegen beslissingen van scholen in de laatste jaren. Is er werkelijk een toenemende juridisering?

G. Contact met lerarenopleidingen

Het Kinderrechtencommissariaat heeft vanuit zijn werking geen systematische directe contacten met lerarenopleidingen. Wel krijgen we af en toe vragen van hogescholen om deel te nemen aan praktijkgericht onderzoek, als lid van de stuurgroep of van een lerend netwerk e.d. Bij onderzoek over onderwijs brengt dat ons ook in contact met docenten of leidinggevenden in lerarenopleidingen. Ook via onze deelname aan werkgroepen en een commissie binnen de Vlor komen we in contact met leidinggevenden uit lerarenopleidingen.

H. Digitaal leren

Over de conceptnota Digisprong heeft het Kinderrechtencommissariaat intussen een standpunt opgemaakt dat aan de parlementsleden wordt bezorgd. Daarin wijzen we ook op de voordelen die een aangepast digitaal leeraanbod zou kunnen bieden aan (uitzonderlijk) hoogbegaafde leerlingen.

I. Ouderbetrokkenheid

In haar mondelinge antwoord wees de kinderrechtencommissaris reeds op het belang van participatie om ouderbetrokkenheid te verhogen. Verschillende aspecten spelen daarin een rol. In het basisonderwijs kan inzetten op een 'warme overdracht' van thuis of kinderopvang naar het kleuteronderwijs helpen om de nodige vertrouwensband te scheppen. Dat helpt niet alleen om de jonge kleuter sneller een veilig gevoel te geven, maar ook de ouders die vanuit hun achtergrond of persoonlijke ervaringen minder vertrouwd zijn met of vertrouwen hebben in ons onderwijssysteem. Bij oudere kinderen helpt het de ouderbetrokkenheid als de ouders zelf kunnen begrijpen waar hun kind op school mee bezig is. Uit de ervaringen met afstandsonderwijs in deze coronatijden weten we bijvoorbeeld dat zelf over de nodige digitale geletterdheid beschikken een belangrijke voorwaarde is om het digitaal afstandslernen van je eigen kinderen van thuis uit mee te kunnen helpen sturen. Inzetten op digitale geletterdheid van ouders die daar nood aan hebben, zou dus ook factor kunnen zijn die hun participatie en daarmee hun betrokkenheid bij het leren van hun kinderen helpt verhogen.

J. Schoolkosten

Krijgt het Kinderrechtencommissariaat ook positieve signalen of goede voorbeelden? Bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat krijgen we geen rechtstreekse meldingen over goede praktijken. In een klachtenonderzoek of in een bemiddeling kan het wel gebeuren dat we positieve voorbeelden zien, bijvoorbeeld een school die een leerling uitsluit, maar wel een oplossing zoekt voor de schoolboeken waardoor ouders een deel van het boekengeld kunnen recupereren.

Het Kinderrechtencommissariaat komt wel in contact met goede voorbeelden via netwerken waaraan we deelnemen, door het opvolgen van

onderzoek, via Klasse, via samen tegen onbetaalde schoolfacturen, boekencheck, ...

K. Collectief leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs

Wordt het KRC betrokken bij de pilootprojecten? Heeft het KRC nog aandachtspunten die op kortere termijn te realiseren zijn? Het Kinderrechtencommissariaat volgt de ontwikkelingen van de pilootprojecten op in de klankbordgroep leerlingenvervoer. Als dat kan, sluiten we aan bij regionale overlegmomenten. Vorig jaar overlegden we voor het pilootproject Leuven mee met scholen buitengewoon onderwijs, CLB's en LOP-medewerkers van buiten het pilootproject. Dat is zinvol. Het is belangrijk om te informeren over het lopende veranderingsproces. Dan kunnen scholen en CLB's al bekijken welke stappen zij al kunnen zetten in de aanloop naar het nieuwe model.

Op korte termijn vraagt het Kinderrechtencommissariaat om de reële reistijden te monitoren. We ontvangen signalen van scholen en ouders dat de reële ritduur nog een stuk langer is dan voorzien in het draaiboek. We vragen waar nodig, in het bijzonder bij een reële tijd boven de 220 minuten om extra ritten in te zetten.

We vragen ook aandacht voor de kinderen met een meervoudige handicap. We vragen om hen steeds in kleinere busjes te vervoeren. We ontvangen signalen dat door de corona-maatregelen deze kinderen vaker op grote bussen terecht komen.

L. Levensbeschouwelijke kentekens op school

Wat het arrest van het Grondwettelijk Hof van juni 2020 betreft, neemt het Kinderrechtencommissariaat in het Jaarverslag 2019-2020 geen eigen stelling in – ook niet in de meer uitgebreide analyse waar het jaarverslag naar verwijst en die op onze website te vinden is. Wat we doen is: analyseren vanuit welke beginselen welke redenering het Hof opbouwt om tot zijn besluit te komen. We stippen aan dat de vraag waarop het Hof een antwoord formuleerde was: Mag een Gemeenschap aan schoolbesturen de vrijheid geven om in hun schoolreglement een verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens door leerlingen op te nemen? Het antwoord van het Hof op die vraag was: Ja. Het Hof vertrekt daarbij van de grondwettelijke verplichting voor de Gemeenschappen om ouders en leerlingen vrije schoolkeuze te garanderen. Dat doen de Gemeenschappen onder meer door naast de financiering van een eigen onderwijsnet ook andere scholen te subsidiëren. Een werkelijk vrije schoolkeuze is er volgens het Hof pas als ouders kunnen kiezen tussen verschillende pedagogische projecten. Scholen toestaan om, op grond van hun eigen pedagogisch project, te kiezen voor een algemeen preventief verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens, kan volgens het Hof juist bijdragen tot de diversiteit in het scholenlandschap die nu eenmaal noodzakelijk is om vrije schoolkeuze te kunnen garanderen. De expliciete decretale mogelijkheid (i.c. in de Franstalige Gemeenschap) voor scholen om zo'n algemeen preventief verbod in te stellen, vormt volgens het Hof dan ook geen disproportionele inperking van de vrijheid tot godsdienstuiting.

Immers, zo stelt het arrest letterlijk, die decretaal voorziene mogelijkheid verplicht schoolbesturen ook niet om zo'n verbod in hun schoolreglementen op te nemen. Lees: het gegeven dat er ook nog scholen zullen zijn zonder zo'n verbod volstaat om tegelijk de grondwettelijke vrijheid van godsdienstuiting te vrijwaren.

Wat wij deden, is simpelweg de redenering van het Hof in al zijn consequenties doortrekken. Als het uitgangspunt om scholen toe te laten via hun schoolreglement het dragen van levensbeschouwelijke kentekens door leerlingen preventief te verbieden, de vrije schoolkeuze en de daaruit voortvloeiende noodzakelijke diversiteit in het scholenlandschap is, dan is de puur logische consequentie dat de Gemeenschappen er ook op moeten toezien dat die diversiteit in het scholenlandschap en daarmee de vrije schoolkeuze er voor elke leerling ten allen tijde is, ook dus op het vlak van wel of geen zo'n algemeen, preventief verbod in het schoolreglement. Maar leerlingen en hun ouders maken hun schoolkeuze niet alleen op levensbeschouwelijke basis. In het secundair onderwijs tellen studietoelagen en redelijke bereikbaarheid ook mee. Vandaar onze vraag: is de ultieme consequentie van de redenering die het Grondwettelijk Hof volgt, dan niet dat de bevoegde overheid erover moet waken dat binnen elke regio voor elk studietoelaanbod leerlingen de keuze hebben tussen (minstens één) school met en (minstens één) school zonder een verbod op levensbeschouwelijke kentekens? En volgt uit het arrest logischerwijze niet dat de betreffende Gemeenschap erop aangesproken kan worden als een leerling vaststelt dat hij/zij (binnen de eigen regio, op redelijke afstand) die keuze niet heeft?

We maken hier dus een puur juridisch-technische analyse die los staat van elke ideologische stellingname. En we wijzen op de beleidsmatige implicaties van het betreffende arrest. En op de verschillen in uitgangspunten en gevolgde logica in eerdere arresten van de Raad van State.